

Šolski center Srečka Kosoveľa Sežana, Gimnazija in ekonomska šola

Raziskovalna naloga

AFGANISTAN ALI MOŠKISTAN?

Interdisciplinarno področje: KNJIŽEVNOST, ZGODOVINA, SOCIOLOGIJA

Avtorici: Neža Novak

Hana Funa

Mentorici: Karmen Škrk

Gabrijela Rebec Škrinjar

Sežana, marec 2022

KAZALO

KAZALO	I
POVZETEK	V
ABSTRACT	V
ZAHVALA	VII
1 UVOD	1
1.1 CILJI IN NAMEN	1
1.2 METODE	2
1.3 HIPOTEZE	2
2 TEORETIČNI DEL NALOGE	4
2.1 PESTRA NARODNA SESTAVA AFGANISTANA	4
2.2 ZGODOVINA AFGANISTANA	5
2.2.1 Začetki države	5
2.2.2 Islam	5
2.2.2.1 Burke	6
2.2.3 Apetiti po ozemlju	6
2.2.4 Republika in vzpon komunistov	6
2.2.5 Prihod Sovjetske zveze	7
2.2.6 Talibi	7
2.2.7 Zadnjih 20 let	9
2.3 TRENUTNO DOGAJANJE	10
2.3.1 Kaj prihod talibov pomeni za ženske?	10
2.3.2 Poslabšanje situacije	11

3 EMPIRIČNI DEL	13
3.1 TISOČ VELIČASTNIH SONC	13
3.1.1 Povzetek vsebine	13
3.1.2 Rojstvo	14
3.1.3 Spolnost	15
3.1.3.1 Dvojna merila	16
3.1.3.2 Razmere na ulici	17
3.1.4 Izobrazba in delo	17
3.1.5 Življenje v poligamnem zakonu	18
3.1.5.1 Marjam in Lajla	18
3.1.5.1 Nasilje v zakonu	19
3.2 AFGANISTAN, KAMOR SE BOG PRIDE LE ZJOKAT	20
3.2.1 Povzetek vsebine	20
3.2.2 Rojstvo	21
3.2.3 Spolno nasilje	22
3.2.3.1 Skozi zgodovino	22
3.2.3.2 Pakistan	22
3.2.3.3 Krive so ženske	23
3.2.3.4 Spolne usluge	23
3.2.4 Izobrazba in delo	24
3.2.4.1 Širin-Goline službe	25
3.2.4.2 Talibi	26

3.2.5 Sreča v zakonu	26
3.2.5.1 Moradova nesreča	28
3.2.5.2 Nur-Aftab	28
3.3 KNJIGARNAR IZ KABULA	29
3.3.1 Povzetek vsebine	30
3.3.2 Rojstvo	30
3.3.3 Spolnost	31
3.3.3.1 Varanje	32
3.3.3.2 Spolne usluge	32
3.3.3.3 Burka ali hedžab	33
3.3.3.4 Zmenki	33
3.3.4 Izobrazba in delo	34
3.3.5 Sreča v zakonu	35
3.3.5.1 Moška premoč	35
3.3.5.2 Ločitev	36
3.3.5.3 Vojna	36
3.3.5.4 Lejla	36
3.3.5.5 Odnos med ženama	37
3.4 LEPOTA ZA TANČICO	37
3.4.1 Povzetek vsebine	38
3.4.2 Rojstvo	38
3.4.3 Spolnost	39

3.4.3.1 Spolne usluge	39
3.4.3.1.1 Ali	40
3.4.3.1.2 Faruk in Šaz	41
3.4.3.3 Krive so ženske	42
3.4.3.4 Menstruacija in prvi spolni odnos	42
3.4.4 Izobrazba in delo	43
3.4.5 Sreča v zakonu	44
3.4.5.1 Ločitev	45
3.4.5.2 Nasilje v zakonu	45
3.5 INTERVJU	46
3.5.1 Struktura intervjuja	47
3.5.2 Potek intervjuja	47
3.5.3 Rezultati intervjuja	48
4 SKLEPI	50
5 ZAKLJUČEK	55
6 LITERATURA	56
PRILOGE	59
PRILOGA A: STATISTIČNI PODATKI	59
PRILOGA B: INTERVJU	61

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sva raziskovali dejavnike, ki vplivajo na položaj afganistanske ženske. Najprej sva na kratko predstavili afganistanska ljudstva in zgodovino države, kar oboje posredno vpliva na Afganistanke. Nalogo sva aktualizirali s prikazom trenutnih razmer, ki ključno vplivajo na položaj žensk v Afganistanu. Nato sva analizirali štiri romane, v katerih so v ospredju afganistanske ženske: Tisoč veličastnih sonc (Khaled Hosseini), Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat (Siba Shakib), Knjigarnar iz Kabula (Åsne Seierstad) in Lepota za tančico (Deborah Rodriguez). Opravili sva še intervju z Afganistanko, ki prebiva v Sloveniji.

Skozi nalogo je bilo ugotovljeno, da so afganistanske ženske omejene na vseh področjih življenja, še posebej zaradi še vedno zelo tradicionalne družbe in skrajnega pogleda na ženske, ki ga vsiljujejo talibi in mudžahidi.

Ključne besede: položaj afganistanskih žensk, nasilje, talibi, afganistanska družba, moška nadvlada

ABSTRACT

In this research paper we researched factors that influence Afghan woman's position. First, we briefly presented Afghan people and the country's history, both of which indirectly influence Afghan women. We actualised the paper with current circumstances which have a key impact on the situation of women in Afghanistan. Then we included the analysis of four novels that highlight Afghan women: A Thousand Splendid Suns by Khaled Hosseini, Afghanistan, Where God Only Comes to Weep by Siba Shakib, The Bookseller of Kabul by Åsne Seierstad and Kabul Beauty School by Deborah Roudrigez. We conducted an interview with an Afghan woman living in Slovenia, as well.

Through the paper it was found that Afghan women are limited in every area of their life, particularly due to the still very traditional society and extremist view of women enforced by the taliban and mujahideen.

Key words: the position of Afghan women, violence, the taliban, Afghan society, men's superiority

ZAHVALA

Zahvaljujema se mentoricama, profesorici slovenščine Karmen Škrk za pobudo za pisanje raziskovalne naloge, nasvete glede pisanja in za pripravljenost odgovarjati na najina vprašanja, ter profesorici zgodovine in sociologije Gabrijeli Rebec Škrinjar za pobudo za izvedbo intervjuja in za pomoč pri iskanju zgodovinske literature. Hvala tudi Martini Smrdel, profesorici sociologije, za posredovanje izkušenj mentorice raziskovalnih nalog na področju sociologije in knjižničarki Nataliji Mikuletič za pomoč pri zbiranju strokovne literature. Radi bi se zahvalili tudi svoji sošolki Veroniki Jež, ki je z nama sodelovala pri govornem nastopu, ki je vodil v nastanek te raziskovalne naloge. Zahvaljujema se tudi profesoricama angleščine Doris Furlan in Jani Bele Lutman za pomoč pri zapisu intervjuja. Za konec bi se radi zahvalili še intervjuvanki, ki si je vzela čas in nama ponudila izčrpen vpogled v svoje življenje in izkušnje.

1 UVOD

“To je Moškistan, ne Afganistan.” (Rodriguez, 2008, str. 193)

Glede na vsebino prebranih del in trenutno dogajanje v Afganistanu se zdi ta citat primeren za prikaz stanja v državi. Nadvlada moških je prisotna v vseh plasteh življenja (glej Prilogo A (4, 9, 11, 12, 13, 14, 17, 19, 20)).

V sklopu govornega nastopa pri slovenščini sva si izbrali sledeče romane: Tisoč veličastnih sonc, Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat, in Knjigarnar iz Kabula. Dela so naju pritegnila, ker v ospredje postavljajo ženske in njihove vsakodnevne boje. Tema nama je blizu, saj se zanimava za položaj in enakopravnost žensk po svetu. Odločili sva se, da besedilo za govorni nastop razširiva v raziskovalno nalogo. Izbranim delom sva dodali še roman Lepota za tančico.

V raziskovalno nalogo sva vključili tudi kratko predstavitev afganistanskih ljudstev in zgodovine države, saj oboje ključno vpliva na položaj žensk. Za boljše razumevanje trenutnega položaja afganistanskih žensk sva izvedli intervju z Afganistanko, ki živi v Sloveniji. Intervjuvanka nama je predstavila svoje življenje in pogled na aktualne razmere v Afganistanu, saj je od tam zbežala šele lansko leto.

1.1 CILJI IN NAMEN

Cilji raziskovalne naloge so:

- predstaviti družbeni položaj afganistanske ženske na podlagi izbranih romanov;
- ugotoviti, kakšen vpliv so imeli zgodovinski dogodki, predvsem prihod talibov na oblast, na položaj ženske v afganistanski družbi;
- raziskati izzive, s katerimi se Afganistanke srečujejo v vsakdanjem življenju.

Namen raziskovalne naloge je bil predvsem ozavestiti ljudi o dogajanju v Afganistanu, prikazati težave, s katerimi se tamkajšnja družba srečuje. Poleg tega želiva spodbuditi ljudi, da bi se pogovarjali o tej temi in poskušali vplivati na to, da bi se položaj žensk izboljšal, in to ne

samo v Afganistanu, ampak tudi drugod po svetu. Ker sva se s to temo najprej spoznali preko romanov, želiva tudi druge spodbuditi k branju romanov z zanimivimi, aktualnimi temami.

1.2 METODE

Za nastanek raziskovalne naloge je bila pregledana strokovna literatura, pomembna za raziskovalno nalogo.

Sistematično so bili pregledani Unicefovi članki od 21. aprila 2020 do 12. novembra 2021, ki so povezani z afganistanskimi ženskami in njihovimi težavami v zadnjih letih. Poudarek je bil na tistih, ki so navajali statistične podatke.

Z vpisovanjem različnih kombinacij ključnih besed in besednih zvez, kot so Afganistan, družbene razmere, ženske v leposlovju, v iskalni niz v platformi COBISS so bili najdeni avtorji, ki pišejo o izbrani tematiki. Izbrani so bili trije romani teh avtorjev, ki so se najbolj osredotočali na ženske in njihov položaj in so bili dostopni v bližnjih knjižnicah. Za raziskovalno nalogo je bil nato določen še dodaten roman.

Vsebina je bila analizirana s pomočjo interpretativne (razlagalne) in komparativne (primerjalne) metode, preko katerih so bili podrobneje analizirani romani; s primerjalno metodo oz. raziskovanjem so bile iskane skupne točke v vsebini romanov.

Izbrana je bila tudi metoda intervjuja z namenom pridobitve informacij iz neposrednega vira. Intervju je bil polstrukturiran in je potekal v angleščini preko Zooma.

1.3 HIPOTEZE

V raziskovalni nalogi so bile zastavljene naslednje hipoteze, ki so bile kasneje potrjene ali ovržene.

1. hipoteza: Rojstvo deklice pomembno zaznamuje tako njeno kot materino življenje.
2. hipoteza: Afganistanska družba je dvočlena glede ženske spolnosti.

3. hipoteza: Tradicionalni pogled žensko omejuje pri izobraževanju in poklicni poti.
4. hipoteza: Poročena afganistanska ženska zaradi pritiska družbenih norm sploh ne more biti srečna.¹
5. hipoteza: Vojna in prisotnost talibov sta poslabšali kvaliteto življenja žensk.

¹ Srečo sva na podlagi prebranih romanov definirali kot odsotnost nasilja, dobre družinske odnose, ljubezen oz. čustveno navezanost med zakoncema, zmožnost samostojnega odločanja, splošno zadovoljstvo.

2 TEORETIČNI DEL NALOGE

V tem delu naloge sva s pomočjo strokovne literature in člankov predstavili Afganistan, njegovo zgodovino in trenutno dogajanje, predvsem položaj žensk.

2.1 PESTRA NARODNA SESTAVA AFGANISTANA

Afganistan je narodno zelo raznolika država, saj v njej živi okrog 20 različnih etničnih skupin.² Po večini ima vsaka tudi svoj jezik in kulturo³, tako da lahko rečemo, da je Afganistan tudi kulturno in jezikovno zelo pester. Vse pa povezuje islamska vera. Ljudstva se razlikujejo tudi glede vrednot⁴, videza, do razlik pa prihaja tudi v veri.

Paštuni so največji narod v državi, saj predstavljajo kar polovico prebivalstva Afganistana. Njihov jezik pašto pa je skupaj z jezikom dari uradni jezik. Prav zaradi številčnosti ter bojevitosti so zelo pogosto igrali glavno vlogo v zgodovini države in se imajo za “prave Afganistance”. Poleg tega se imajo tudi za zaščitnike islamske pravovernosti, saj so suniti, tradicionalna muslimanska ločina. Kljub temu pa se v vsakdanjem življenju ravna po predvsem po plemenskem zakoniku *Paštunvali*. “Ta uči, da je osebna čast Paštunova najvišja vrednota in da jo mora biti zmeraj pripravljen braniti. Za Paštune je kakršnakoli okrnitev časti hujši zločin kot kraja, za še hujši zločin pa velja onečaščenje ženske” (Krušič, 1991).

Po številčnosti Paštunom sledijo Tadžiki, njihov jezik pa je dari. “Med vsemi afganistanskimi narodi so najbolj izobraženi in si zato prisvajajo glavno vlogo v kulturi” (Krušič, 1991).

² Etnična skupina je globalna družbena skupina ljudi, ki jih povezuje predvsem skupna kultura. Temeljne sestavine so skupni jezik, zgodovina, religija, družbene institucije (Počkar idr., 2011; Barle idr., 1994).

³ V sociološkem in antropološkem smislu je način življenja in delovanja ljudi v neki družbeni skupnosti. Temeljne sestavine so jezik, vrednote, norme, materialna kultura, navade, običaji, prepričanja, stališča, vzorci, vedenja, ki se prenašajo iz generacije v generacijo (Počkar idr., 2011; Barle idr., 1994).

⁴ Vrednote so kulturno določeni standardi, po katerih ljudje ocenjujejo, kaj je dobro, pravilno, zaželeno, vredno. So merila za presojanje vedenja ljudi, ki se nanašajo na različne situacije in področja človekovega družbenega življenja (Počkar idr., 2011; Barle idr., 1994).

Uzbeki in Kirgizi so med večjimi narodi turške skupnosti v državi. Nusristanci, ki pa se imajo za potomce Grkov, ki naj bi na to ozemlje prišli z Aleksandrom Velikim, si delijo svetlo poltin modre oči z Evropejci. Islam so sprejeli šele v 19. stoletju.

Hazari, ki so potomci Mongolov, si delijo videz z vzhodnimi Azijci. So pripadniki šiitske manjšine muslimanov (le 10 % prebivalstva), njihova "kultura je napredna; fantje in dekleta se navadno šolajo skupaj, številni govorijo angleško, ženske se ukvarjajo s kmetijstvom, vodijo podjetja in vozijo" (Motlagh, 2021).

Paštuni kot večinska etnična skupina presojaajo življenjske navade in vrednote s svojega stališča, za katerega menijo, da je edino pravo, čemur pravimo etnocentrizem⁵.

2.2 ZGODOVINA AFGANISTANA

2.2.1 Začetki države

Prvi naseljenci na območju današnjega Afganistana so bili v 16. stol. pr. n. št. člani nomadskih plemen. Svojo deželo so imenovali Arija ali dežela Arijcev. V 6. stol. pr. n. št. so bile 4 pokrajine, Arija, Baktrija, Drangiana in Arahodzija, del Perzije. Nato jih je zavzel Aleksander Veliki, leta 246 pr. n. št. pa so Baktrijci ustanovili samostojno indijsko-grško kraljestvo. To je v 2. stol. n. št. premagala Kušanska država, v kateri je prevladoval budizem (Krušič, 1991; The history of Afghanistan, 2012).

2.2.2 Islam

Sredi 7. stol. je na to območje prodril islam in okoli leta 1000 je Afganistan postal center širjenja islama, to je ostal vse do 13. stol. Takrat so v državo vdrle Džingiskanove mongolske horde, ki so uničevale mesta in pobijale ljudi. Stoletje kasneje pa je območje spet zacvetelo pod dinastijo Timuridov (Mongoli). V začetku 16. stol. so oblast prevzeli perzijski Safavidi (Krušič, 1991; The history of Afghanistan, 2012).

⁵ Etnocentrizem je presojanje in ocenjevanje drugih kultur z vidika kulture, ki ji pripadamo. Pripadniki imajo svojo kulturo za edino pravilno in večvredno. Posledice so diskriminacija, konflikti, etnocid, v skrajnostih genocid (Počkar, 2013; Počkar idr., 2011; Barle idr., 1994).

2.2.2.1 Burke

Burke so del islamske kulture in so bile Afganistankam znane že stoletja. Do prihoda talibov na oblast so jih lahko nosile po izbiri, talibska oblast pa je nošenje burke zahtevala. Ženske brez tega oblačila niso mogle zapustiti hiše in tako je burka postala simbol zatiranja in diskriminacije⁶ žensk. Danes burka ni obvezna v večini države, a jo Afganistanke še posebej izven mest kljub temu nosijo.

2.2.3 Apetiti po ozemlju

Leta 1747 je šah Ahmed Durani poenotil afganistanska plemena in ustanovil monarhijo, ki je obstajala do leta 1973. V 19. stol je bil Afganistan ujet med ruske in britanske apetite po ozemlju. Rusi so se namreč želeli širiti proti Indijskemu oceanu, Velika Britanija pa se je bala njihovih interesov v Indiji. Leta 1839 so Perzijci z rusko pomočjo napadli Afganistan, Britanci pa so vanj poslali svoje čete, zasedli tri mesta in za vladarja postavili šaha Šudžo. Domača plemena pa so se tujcem hitro uprla in prisilila Britance k umiku. Med letoma 1878 in 1880 pa je Veliki Britaniji v drugi afganski vojni uspelo premagati afganistanske vojake in zasedi Kabul. Upori domačih plemen so vodili v tretjo afganistansko vojno, ki pa je zaradi množičnih žrtev prepričala Britance, da so nehali posegati v Afganistan. Ta je s pogodbo v Ravalpindiju ponovno postal neodvisen (Krušič, 1991).

Leta 1964 je država sprejela zakon, ki naj bi ženskam zagotavljal enak položaj kot moškim. Zaradi muslimanskega odnosa do žensk so te namreč velikokrat v podrejenem položaju (Krušič, 1991).

2.2.4 Republika in vzpon komunistov

Monarhija je trajala do leta julija 1973, ko je Mohamed Daud, kraljev svak, z vojaškim državnim udarom odstavil strica Mohameda Zahirja. Daud je postal prvi predsednik republike.

⁶ Gre za neenako obravnavanje ljudi na podlagi spola, rase, etnične pripadnosti, vere itd. Npr. spolna diskriminacija je priznavanje manjših pravic ali ugodnosti enemu spolu v primerjavi z drugim (Diskriminacija, 2022; Barle idr., 1994).

Njegova vladavina je trajala do leta 1978, ko so prišli na oblast levičarski vojaški uporniki. Komunisti z demokratično ljudsko stranko, ki ji je predsedoval Nur Mohamed Taraki, so uvajali spremembe na gospodarskem, agrarnem in izobraževalnem področju, med drugim so uvedli obvezno šolanje tudi za deklice in sprejemali zakone, ki so pripomogli k ženski emancipaciji⁷. Reforme in protiverske težnje so sprožile veliko nezadovoljstva med podeželskim prebivalstvom in islamisti. Sprožena je bila državljanska vojna (Krušič, 1991; Antoličič idr., 2021).

2.2.5 Prihod Sovjetske zveze

Do konca leta 1979 so islamisti imeli pod nadzorom večino ozemlja, kar je začelo skrbeti Sovjete, saj bi lahko njihova zmaga povzročila nemire v muslimanskih sovjetskih republikah. Prav tako so se komunisti na oblast povzpeli brez pomoči Sovjetske zveze in delovali od nje neodvisno. Sovjeti so konec decembra 1979 vojaško posredovali in vzpostavili zmernejši režim. To islamski opoziciji ni zadostovalo. Vodilo je v 10-letno vojno džihad ali sveto vojno proti nemuslimanom. V njej se je Sovjetska zveza borila proti mudžahidom, protisovjetski gverilski vojski, ki so jo preko Pakistana financirale ZDA. V njej so se borili moški, ki so prihajali iz goratih in manj razvitih predelov Afganistana, kjer so zavračali novosti, še posebno na področju položaja žensk (Krušič, 1991; Antoličič idr., 2021).

2.2.6 Talibi

Džihad je trajal deset let do odhoda Sovjetov, vendar se je vojna še nadaljevala. Mudžahidi so bili pripadniki različnih plemen in so se po odhodu Sovjetske zveze začeli bojevati med sabo. Te spore so zlahka izkoristili talibi, pašunska militantna skupina iz Pakistana, ki so najprej začeli prevzemati oblast predvsem na od mest oddaljenem podeželju. Nato so leta 1994 zasedli Herat, leta 1996 pa prestolnico Kabul in do leta 2001 so imeli oblast nad skoraj celotnim ozemljem, z izjemo severozahoda, ki ga je nadzorovalo severozahodno zavezništvo. Talibi so uvedli najskrajnejši islamistični režim. Izobraževanje zanje ni imelo

⁷ Pridobitev enakopravnega položaja, npr. spolna emancipacija je pridobitev enakopravnega položaja žensk z moškimi (Emancipacija, 2022).

velikega pomena, saj jim je bila najpomembnejša vrednota vera. Na njeni podlagi so postavili tudi zakone, a pogosto zašli v skrajnost, tako veljajo za islamske fundamentaliste⁸ (Krušič, 1991; Antoličič idr., 2021, Motlagh).

Nekatere izmed splošnih njihovih uvedb ("Some of the restrictions imposed by Taliban on women in Afghanistan", b. d.):

- moški so morali imeti brado, ki je bila daljša od ene pesti, niso je smeli oblikovati;
- ves čas so morali nositi belo kapo ali turban;
- prepovedano gledanje televizije in poslušanje radia in glasbe;
- prepovedano spuščanje zmajev ...

Nekaj zakonov, ki so veljali za ženske ("Some of the restrictions imposed by Taliban on women in Afghanistan", b. d.):

- niso smele hoditi v šolo, dekliške šole so talibani spremenili v verska semenišča;
- prepovedano jim je bilo delati, samo nekatere zdravnice so lahko nadaljevale z delom;
- v javnosti so se lahko prikazale le v spremstvu moškega sorodnika;
- zunaj so morale nositi burko, ki jih je pokrila od glave do pet, pod njo niso smele imeti barvnih oblačil;
- niso smele biti v kontaktu z moškim, ki ni član njihovih družin, vključno z zdravniki in drugim osebjem;
- prepovedana jim je bila uporaba kozmetike, ličil, nošenje visokih pet;
- prepovedano je bilo fotografiranje žensk, niso smele biti na televiziji, radiu, v časopisih ali revijah;
- prepovedano je bilo smejanje žensk v javnosti, ker noben tujec ne sme slišati ženskega glasu;
- niso smele igrati nobenega športa, niso se smele udeleževati praznovanj in festivalov in niti prati perila ob vznožjih rek;
- prepovedano jim je bilo iti na balkon oz. teraso, barvali so okna, da se žensk ne bi videlo od zunaj v notranjost stanovanja;

⁸ Gre za nazor, ki zahteva, da se kdo dosledno drži načel svoje ideologije. Npr. islamski fundamentalizem je versko gibanje, ki zahteva popolno zvestobo koranu (Fundamentalizem, 2022).

- vsa imena, ki so vsebovala besedo ženska ali njeno različico, so spremenili ...

Še posebno velik vpliv so imeli ti zakoni na ženske. Kazni za kršitev zahtev so bile zelo stroge, od verbalnega nasilja in pretepanja do bičanja in javnih usmrtitev.

Talibi so podpirali teroristično⁹ skupino Al Kaida, ki je bila odgovorna za napad na dvojčka v ZDA 11. septembra 2001. Po tem dogodku so ZDA posredovale v Afganistanu in odstavile talibe z oblasti, a so se s tem zapletle v nadaljnjo vojno, ki je za sabo potegnila še mnoge druge države članice Nata.

2.2.7 Zadnjih 20 let

Kljub vojni se je marsikaj v Afganistanu spremenilo na bolje, med drugim se ženske lahko izobražujejo in zaposlujejo. Veliko denarja je bilo vloženega v razvoj Afganistana, samo ZDA 144 mio dolarjev, vendar se še vedno večina prebivalstva ukvarja s kmetijstvom. Nekaj tega denarja je šlo za gradnjo infrastrukture, kot so ceste, menijo, da “kjer se cesta konča, se pojavijo talibani” (Motlagh, 2022). Vendar ne veliko, saj je bil zadnji najpomembnejši gradbeni projekt gradnja bolnišnice, ki so jo zgradili Kitajci v 70. letih. V Afganistanu cveti korupcija, ne samo med politiki, ki vodijo neučinkovito vlado, pač pa tudi v policiji. Slabo plačani in osovraženi policisti izsiljujejo ljudi za denar. Vse to je pripomoglo k ponovnemu vzponu talibov (Motlagh, 2022).

Shan Mohamed Ahmadi, nekdanji okrožni guverner v provinci Kandahar: “Talibani ne zagotavljajo nobenih storitev, ne gradijo hiš ali klinik, vendar ne kradejo” (Motlagh, 2022, str. 100). “ZDA so naredile, kar so morale; tu je potekalo veliko dobrih projektov. Žal so nekateri naši skorumpirani uradniki izdali državo in poskrbeli samo zase. Če vlada ljudi ne sliši, poiščejo pomoč drugje, na primer pri talibanih,” pravi Ahmadi” (Motlagh, 2022, str. 93).

2.3 TRENUTNO DOGAJANJE

Leta 2018 so se začeli mirovni dogovori med ZDA in talibi in se končali z mirovnim sporazumom za zmanjšanje nasilja februarja 2021. Dogovorili so se, da bodo ameriške sile postopoma zapustile Afganistan, če bodo talibi upoštevali dogovor o boju proti terorizmu⁹.

Kmalu se je pokazalo, da talibi niso imeli nikakršnega namena vzdrževati demokracijo. Hitro so zavzeli skoraj celotno afganistansko ozemlje, ZDA pa so morale izpeljati popoln umik do 11. 9. 2021 (Explore all countries - Afghanistan, b. d.).

Talibi še niso določili zakonodaje. Razkrili so le, da ne bo demokracije in da bodo zakoni temeljili na šeriatskem pravu. Šeriatsko pravo je skupek verskih in posvetnih pravil, ki nadzirajo vse dele življenja, tudi odnose in družinsko življenje (Ibrahim, 2021). Temelji na razumevanju Korana, ki si ga v države različno razlagajo, zato se šeriatska prava med seboj razlikujejo. “Nobenega demokratičnega sistema ne bo, ker nima nobenih temeljev v naši državi. Ne bomo razpravljali, kateri politični sistem bi morali vzpostaviti, ker je jasno. To je šeriatsko pravo in to je to,” je [Waheedullah Hashimi, višji poveljnik] rekel” (Ibrahim, 2021).

2.3.1 Kaj prihod talibov pomeni za ženske?

Sprašujemo se, kaj talibska oblast pomeni za pravice žensk. Talibi so razglasili le, da bodo ženske pravice v skladu z islamskimi pravili. “Kar se tiče žensk, one imajo lahko osnovne pravice, kot je v islamskih pravilih,” je dodal [Suhail] Shaheen [predstavnik talibanskega političnega urada v Dohi]” (Ibrahim, 2021).

Zaenkrat ženske še lahko delajo, vendar ne več na višjih in vodilnih mestih. Zapiranje nekaterih dekliških šol po sedmem razredu opravičujejo z izredno ekonomsko situacijo (“Taliban says all Afghan girls will be back in school by March”, 2022). Zabihullah Mujahid, predstavnik afganistanske vlade in namestnik ministra za kulturo in informiranje, je izjavil, da se bodo šole odprle in bo izobrazba na voljo vsem deklicam po afganistanskem novem letu, ki se začne 21.

⁹ Uporaba velikega nasilja, zlasti proti političnim nasprotnikom, s katerim se hoče doseči, da se kdo boji (Terorizem, 2022).

marca. Mnogi ostajajo skeptični do njihovih obljub (Perria, 2022). "Srednješolka Anzorat, ki je podala le svoje ime, je izrazila dvome: 'Menim, da ne bodo odprli dekliških šol, ker so rekli že toliko stvari, ki se jih niso držali. Če bodo res spet odprli šole, bo to najboljše za dekleta. [...] Iz talibske perspektive je izobrazba za deklice zločin, če ne bi bilo tako, jim ne bi prepovedali šolanja'" ("Taliban says all Afghan girls will be back in school by March", 2022). Njihovi dvomi so se izkazali za upravičene. Šole so sicer 23. 3. odprli, vendar ne za dekleta nad šestim razredom, za kar so navajali različne razloge; dekliške uniforme v skladu s šeriatskim pravom, šole, ločene glede na spol, ustrezen prevoz za študentke itd. ("Afghan Girls Head Back to School as Taliban End Ban", 2022; Popalzai idr., 2022).

Njihovo svobodo omejuje tudi ukrep, da same ne morejo zapustiti hiše brez spremstva moškega sorodnika. Združeni narodi so podali izjavo, da talibski voditelji tako izvajajo institucionalizacijo velikega obsega na podlagi sistematične spolne diskriminacije in nasilje nad ženskami in dekleti. Določeni so izrazili zaskrbljenost nad sistematičnim trudom za izključitev žensk iz družabnih, gospodarskih in političnih sfer v državi ("Taliban says all Afghan girls will be back in school by March", 2022).

2.3.2 Poslabšanje situacije

Talibi so s svojim prihodom le še poslabšali neugodne razmere, ki jih je ustvarila svetovna pandemija covid-19. Pandemija je prizadela cel svet, a je najbolj vplivala na tiste, ki so bili že prej v težki življenjski situaciji. To velja tudi za Afganistan. Še posebej za mesto Herat, ki je poleg 47,6-odstotnega deleža brezposelnosti, mnogih konfliktov, suš in na tisoče priseljencev iz sosednjih provinc in Irana postalo še epicenter koronavirusa. Še posebej ranljiva skupina v pandemiji so ženske, ki predstavljajo kar 55 % delovne sile v državi, in veliko jih zaradi protikoronskih ukrepov ni moglo delati. S tem se je še povečal problem zagotavljanja hrane za družino, dvignila se je stopnja lakote in revščine. Več kot polovica družin v državi namreč živi pod pragom revščine, kljub temu da so polno zaposleni. Skoraj polovica družin v državi si zaradi revščine ne more privoščiti niti osnovne hrane in čiste vode.

Mnoge deklice zaradi zaprtja države niso mogle obiskovati šole, povečala sta se tudi nasilje in zloraba v družini nad ženskami in deklicami. Zaprtje šol in posledično pomanjkanje izobrazbe (otroško delo in otroške poroke je namreč najboljše preprečiti z izobrazbo) je zvišalo tudi

tveganje za otroške poroke deklic. Ne glede na pandemijo pa naj bi bilo, po ocenah Unicefa, med ženskami, ki so danes stare od 15 do 49 let, pred osemnajstim letom starosti poročenih kar 28 % afganistanskih žensk. Nekatere družine svoje hčerke ponujajo v zakon v zameno za doto, ko so stare komaj 20 dni. Unicefovi partnerji so v le 2 afganistanskih regijah v letih 2018 in 2019 zabeležili kar 183 otroških porok in 10 primerov prodaje otrok, starih od 6 mesecev do 17 let, še pred političnimi nestabilnostmi. Otroške poroke imajo namreč lahko zelo negativen vpliv predvsem na mlade neveste, saj lahko vodijo v življenje, polno trpljenja. Za dekleta, ki se poročijo, preden dopolnijo 18 let, velja, da pogosteje doživijo nasilje v družini, diskriminacijo in imajo slabše mentalno zdravje. Polega tega tudi prej zapustijo šolo in imajo pogosteje komplikacije pri nosečnosti in porodu. Prav zato želi Unicef ozavešiti skupnost, kakšno tveganje lahko zgodnja poroka prinese dekletom. Pri tem sodelujejo tudi z verskimi voditelji, saj želijo zagotoviti, da ti ne bodo izvajali otroških porok.

Dodatne statistične podatke sva zbrali in jih uredili v razpredelnici, ki sva jo dodali kot Prilogo A. V njej sva primerjali položaj afganistanskih žensk s Slovenkami. Med podatki v razpredelnici najdemo HDI¹⁰ (1), indeks neenakosti spolov (4), koliko žensk ima račun v finančni instituciji ali ponudnika mobilnih denarnih storitev (17), nezadovoljene potrebe po načrtovanju družine (21) itd.

¹⁰ HDI – slo. indeks človekovega razvoja. Je povzetek, ki meri povprečne uspehe v ključnih dimenzijah človeškega razvoja: dolgo in zdravo življenje, razgledanost in dostojen življenjski standard (“Human Development Index (HDI)”, b. d.).

3 EMPIRIČNI DEL

V tem delu naloge je bil na podlagi prebranih knjig predstavljen položaj afganistanskih žensk, torej ovire, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju, in njihov položaj v družbi. Prebrali sva romane Tisoč veličastnih sonc (Khaled Hosseini), Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat (Siba Shakib), Knjigarnar iz Kabula (Åsne Seierstad) in Lepota za tančico (Debbie Rodriguez). Poleg tega je v tem delu pregled intervjuja.

Knjige si sledijo po časovnem zaporedju; Tisoč veličastnih sonc se začne v 60-ih letih, Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat se začne, malo preden Sovjetska zveza prevzame oblast, Knjigarnar iz Kabula se dogaja spomladi leta 2002, Lepota za tančico pa med letoma 2002 in 2007. Na koncu je predstavljen še intervju, ki pa prikaže bližnjo preteklost.

3.1 TISOČ VELIČASTNIH SONC

Khaled Hosseini se je rodil v Kabulu leta 1965. V mladosti se je preselil v Pariz, nato pa leta 1980 v ZDA, kjer je delal kot zdravnik. Njegov prvenec, Tek za zmajem, ki prikazuje dogajanje v Afganistanu, je izšel leta 2003 in avtor se je z njim hitro priljubil bralcem, predvsem na Zahodu (Hosseini, 2008).

3.1.1 Povzetek vsebine

Pisatelj v romanu pripoveduje o življenju dveh žensk iz različnih okolij z različno usodo. Najprej spoznamo Marijam, ki je *harami* oz. nezakonska hči premožnega Afganistanca in njegove služkinje. Mati in hči živita v kolibi sredi gozda in Marijam svojega očeta vidi le poredko (uro ali dve na teden), a ga kljub temu obožuje. Dekle se želi izobraževati, k čemur jo spodbuja tudi mula, ki jo poučuje enkrat tedensko. Mati pa ji želje noče izpolniti, saj meni, da se morajo ženske v življenju naučiti le ene stvari in to je trpljenje. Komaj štirinajstletno Marijam po materinem samomoru oče prisili v poroko s 40-letnim čevljarjem Rašidom. Živita v Kabulu, a zakonska sreča ne traja dolgo. Ko Marijam splavi otroka in potem ne more več zanositi, postaja njen mož vse bolj nesramen in nasilen. V bližini živi tudi deklica Lajla. Ta se je zaradi svojih naprednih staršev, oče je namreč učitelj, (v času komunizma) lahko šolala, nudijo ji tudi več svobode, kot je ima marsikatero drugo dekle. Dovolijo ji celo, da se druži s

prijateljem Tarikom. A tudi njena sreča se konča, ko raketa zadene njihovo hišo in ubije njene starše. Izpod ruševin jo izvleče Rašid in ji ponudi, da se preseli k njemu in Marijam. Čez čas Rašid Lajlo skoraj prisili v poroko in mladenka v brezizhodni situaciji seveda privoli. Ženi sta si največji sovražnici, saj Rašid drugo ženo sprva obravnava kot princeso. Rodila mu je namreč sina, še prej pa hčer. Toda Rašid postaja iz dneva v dan nasilnejši in krutejši, ženi pa vse večji zaveznici in prijateljici. Možu poskušata tudi pobegniti, a jima ne uspe in doma ju čaka huda kazen. Ko Rašid Lajlo v jezi skoraj zaduši, ga Marijam v zadnjem trenutku z lopato udari po glavi in ju tako reši njegovega besa. Marjam se žrtvuje in se preda policiji. Obsojena je na smrtno kazen zaradi umora moža. Lajla se odseli iz Kabula s svojo nekdanjo ljubeznijo Tarikom, ki je tudi oče njene hčere. Živijo umirjeno družinsko življenje in se čez čas vrnejo v Kabul.

3.1.2 Rojstvo

Marjam je nezakonska hči premožnega Afganistanca in njegove služkinje Nane. Ta se je primorana zaradi nezaželene nosečnosti, za katero naj bi bila ona kriva, preseliti na hrib sredi gozda, da s hčerko ne bi bili v napoto in sramoto njenemu očetu in njegovi družini. Poleg tega se ji odpove tudi oče. Nana svojo hčer vedno zmerja z besedo *harami*. “[H]arami [je] nekaj nezaželenega; da je ona, Marjam, nezakonska in da v nasprotju z drugimi ljudmi nikoli ne bo imela legitimne pravice do ljubezni, družine, doma, sprejetosti” (Hosseini, 2008, str. 8, 9).

Ko se Marjam prvič po poroki z Rašidom odpravi ven, ji sosede svetujejo vsaka po svoje. Ena ji reče, naj ima sina, da se ne izgubi družinsko ime. Druga ji predlaga, naj ima hčer, da bo skrbela zanjo na stara leta. Tretja pa ji svetuje, naj ima dvojčke, sina in hčer, tako bodo vsi zadovoljni.

Rašid Marjam sovraži, ker je imela splav in ne more več zanositi. Čeprav sama ni kriva za to, da mu ne more dati otrok, svojo jezo stresa nanjo.

Lajla je pripravljena zbežati v Pakistan, a ko ugotovi, da je noseča, mora ostati pri Rašidu. “Tvegala bi. Toda zdaj to ni več prišlo v poštev. Ne zdaj, ko je vsak dan bruhalo. Ko so njene prsi postajale polnejše. In ko se je [...] zavedala, da ji je izostala menstruacija” (prav tam, str. 278). Ne more tvegati, da bi z dojenčkom živela v kakšnem taborišču ali še slabše, zunaj na ulici. Poleg tega pa je oče tega otroka Tarik in zato se mora Lajla čim prej poročiti z Rašidom,

da ne bi posumil, čigav je otrok. Če bi izvedel, da otrok ni njegov in da Lajla ni devica, bi se obema slabo pisalo. Ko pa se rodi hči, se Rašid tudi do Lajle začne obnašati zelo nesramno, otroka pa niti pogleda ne.

Ko je Lajla drugič noseča, tokrat z Rašidom, želi otroka ubiti. Boji se namreč, da ga ne bo marala.

Kako strašno je, je razmišljala, če se mati boji, da v sebi ne bo našla dovolj ljubezni do lastnega otroka. Kako nenaravno. Toda kljub temu se, medtem ko se je s potno dlanjo oklepala špice in jo naravnala proti mednožju, ni mogla izogniti vprašanju, ali bi lahko kdaj ljubila Rašidovega otroka enako kot ljubi Tarikovega (prav tam, str. 361, 362).

A njeni strahovi se razblinijo, takoj ko dojenček prijoka na svet. Rašidu končno da sina, ki si ga je tako dolgo želel. Rašid ga obožuje, hčer pa sovraži. Sin je zanj pomembnejši v vseh pogledih. Ko pride do hude lakote in pomanjkanja, se Rašid odloči, da bodo hčer dali v sirotišnico. Čeprav gre le za začasno odločitev, s tem pokaže, da je pripravljen žrtvovati hčer zavoljo svojega sina. Oče ima namreč vso pravico otroke oddati tudi brez materinega dovoljenja.

Sin se rodi v prepolni bolnišnici, kjer so razmere neznosne. "Smrdelo je po znoju in neumitih telesih, smrdljivih stopalih, urinu in cigaretnem dimu" (prav tam, str. 364, 365). Poleg tega imajo le malo potrebne opreme in zdravil, tako da mora Lajla preživeti carski rez brez kakršnih koli analgetikov, zdravnice pa morajo operirati v burkah.

3.1.3 Spolnost

Marjam se boji intimnosti zaradi vsega, kar ji je povedala njena mama. "Ob misli na intimnosti, ki jih je [Nana] pojmovala kot boleče perverzne dejavnosti, jo je obšla groza. Oblil jo je mrzel pot" (prav tam, str. 68). Zato je Marjam na smrt strah, kdaj se bo Rašid končno "odločil z njo početi stvari, ki jih moške pač počnejo z ženami" (prav tam, str. 85). Rašid nekaj dni potrpežljivo čaka, nato pa se odloči, da je čakanja konec.

Toda tokrat se ni ustavil med podboji vrat in prižgal cigarete, temveč je prečkal sobo in sedel na posteljo [...] Negova dlan se ni ustavila, potovala je naprej [...] 'Ne morem,' je

zahripala. [...] Zvrnil se je nanjo. [...] Bolečina je bila nenadna in nepričakovana. [...] Na rami je čutila njegovo vročo sapo. [...] Ko je končal, se je sopihajoč zvalil z nje (prav tam, str. 101, 102).

Preden zapusti spalnico, Marjam še reče, da to ni nič sramotnega in da zakonci pač to počnejo. Njuni spolni odnosi pa so za Marjam še po več mesecih le "vaja v obvladovanju bolečine" (prav tam, str. 111). In čeprav sta mož in žena, gre za posilstvo, saj Marjam v spolne odnose nikoli ni privolila.

Za razliko od Marjam je Lajla izgubila nedolžnost s svojo ljubeznijo, Tarikom, a tega nihče ni vedel, saj je morala paziti na svoj ugled. Že zaradi druženja z osebo nasprotnega spola so jo ljudje začeli opravljati. "Fant je, veš, torej mu ni treba paziti na dobro ime. Tebi pa. Dobro ime dekleta [...] je občutljiva reč, Lajla" (prav tam, str. 210). V afganistanski družbi namreč prijateljstvo med fantom in dekletom v najstniških letih nasprotuje družbenim normam, če se mladostnika nimata namena poročiti.

Kljub svojim pozitivnim izkušnjam iz preteklosti pa se Lajla boji, kaj ji bo storil Rašid. "Tresla se je, še preden so ji njegovi prsti odpeli gumbe na srajci in povlekli vrvico na hlačah. [...] Čutila je njegov pogled, ki ji je lezel po vsem telesu" (prav tam, str. 280). Ko Rašid po spolnem odnosu zaspi, pa si Lajla prebode prst in s kapljicami krvi umaže rjuhe, da bi moža prepričala, da je bila devica. Njuni spolni odnosi so nato čedalje krajši in nasilnejši.

3.1.3.1 Dvojna merila

Rašid spolnost vidi kot nekaj povsem normalnega, a le ko gre zanj. Marjam namreč v njegovi sobi po naključju najde pornografske revije. Zgrožena je nad tem, kar vidi. Polega tega pa se čudi tudi moževim dvojnim merilom. "In zakaj je imel toliko povedati o časti in dostojnosti, zakaj se je zgražal nad ženskami, ki so mu v delavnici navsezadnje kazale le stopala [...]. Zakaj je vztrajal, da mora biti *ona* pokrita, če si je brez sramu ogledoval mednožja žen in sester drugih moških?" (prav tam, str. 110).

3.1.3.2 Razmere na ulici

Rašid meni, da je edina rešitev za Lajlo, da se z njim poroči, saj je ostala brez družine in sama na ulici ne bi dolgo preživela. “Koliko dni, misliš, bo zdržala, preden jo ugrabijo, posilijo ali s prerezanim vratom vržejo v jarek? Ali pa vse troje hkrati” (prav tam, str. 273). Ženske so namreč brez moškega spremstva zelo ranljive. “V današnjih časih ženska potrebuje moža” (prav tam, str. 274). Ženska skoraj ne more iz hiše brez moškega spremstva, ne da bi se ji pri tem kaj zgodilo.

Na ulici so jo zasačili talibi, jo začeli obstreljevati z vprašanji: *Kako ti je ime? Kam greš? Zakaj si sama?* [...] Če je imela srečo, je ostalo le pri ostrih besedah, brci v zadnjico ali hrbet. Velikokrat pa so se je lotili z lesenimi palicami, vejami naravnost z drevesa, kratkimi biči ali pestmi (prav tam, str. 410).

3.1.4 Izobrazba in delo

Marjam šola le mula, ki jo obiskuje enkrat na teden, saj njena mama meni, da njena hči ne potrebuje izobrazbe. “Ženska, kot sva ti in jaz, se mora v življenju naučiti ene same stvari. [...] In to je: *tahamul*. Potrpi” (prav tam, str. 27, 28). Poleg tega pa je Marjam vse, kar ima, in je ne želi izgubiti s tem, da jo pošlje v šolo.

Po drugi strani je Lajla kljub zaprtim šolam deležna izobrazbe. In sicer zato, ker je njen oče izobražen in meni, da bo afganistanska družba lahko napredovala le, če bodo tudi ženske izobražene. Vedno ji govori: “*Zakon lahko počaka, šolanje pa ne*” (prav tam, str. 150). Lajla želi študirati na univerzi in si kasneje najti delo. Pri tem jo spodbujata tudi prijateljici. “*Preden bova dopolnili dvajset let [...] bova z Giti na svet spravili že štiri ali pet otrok. Ampak ti, Lajla, boš nama, tepkama, v ponos. Nekaj boš naredila iz sebe*” (prav tam, str. 215).

Na žalost Lajla svojega izobraževanja ne more zaključiti, pa tudi uporabiti ne. Rašid svojima ženama komaj pusti, da odideta iz hiše, torej je njuna zaposlitev praktično nemogoča. Zaradi norm in običajev, ki veljajo v državi, ne moreta delati in priskrbeti krvavo potrebnega denarja za preživetje družine.

3.1.5 Življenje v poligamnem zakonu

Najprej se je z Rašidom poročila Marjam, nato pa še Lajla. Sprva sta največji nasprotnici, a se zaradi moževega nasilja in ljubezni do otrok čez čas zelo zblížata.

3.1.5.1 Marjam in Lajla

Marjam gleda svojo mater, kako je celo življenje nesrečna, "seme njenega dejanja [je bilo] posejano že davno tega" (prav tam, str. 61). Očita ji, da ji ne privošči sreče. "*Strah te je, da bom našla srečo, ki se je tebi izmuznila. Ti pa nočeš, da sem srečna. Ne privoščiš mi lepega življenja*" (prav tam, str. 41). Marjamina mati se obesi, ko njena hči zbeži k očetu, namesto da bi ostala z njo. In Marjam si tega ne oprusti do konca življenja, čeprav ni ona kriva. Marjam je nato prisiljena v poroko z Rašidom. "Koliko si stara, petnajst? To je nadvse primerna starost za možitev, naravnost odlična" (prav tam, str. 65).

"Dopovedovala si je, da bosta navsezadnje še dobra družabnika" (prav tam, str. 113). In sprva res kaže tako. Oba, še posebej pa Marjam, sta namreč vesela, da bosta dobila otroka. "Pred nos ji je [Bog] pomolil nekaj, za kar je vedel, da ji bo pomenilo največjo srečo, jo dražil, potem pa ponujeno vzel nazaj" (str. 124). Rašid je po njenem splavu nezadovoljen z vsem, kar stori, in ji na vse načine greni že tako žalostno življenje.

Na drugi strani pa ima Lajla kljub težavam z mamo precej lepo otroštvo in del mladosti. Najbolj jo osrečuje prijateljstvo s Tarikom, a veselje in sreča v Afganistanu ne trajata dolgo. "Nato je na vso moč zabobnelo. Za njenim hrbtom se je zabliskalo. Zmanjkalo ji je tal pod nogami" (prav tam, str. 247).

Odkar Lajla živi z Marjam in Rašidom, se razmere v hiši malce izboljšajo, saj se Rašid želi prikupiti Lajli. Kmalu po Lajlinem porodu se začneta ženi počasi zblíževati, saj ugotovita, da si delita zelo podobno usodo in da si s sovraštvom le še bolj otežujeta življenje. "Z iskrenim pogledom, polnim medsebojnega razumevanja, kakršne si izmenjujejo ljudje, ki jih pestijo enake bridkosti" (prav tam, str. 318). Postajata povezani kot mati in hči.

“Preteklost pa je skrivala eno samo spoznanje: da je Ljubezen uničujoča napaka, njen zaveznik, Upanje, pa varljiv privid” (prav tam, str. 325). Kljub Rašidovemu nasilju Marjam skupaj z Lajlo in hčerko Azizo najde srečo, ki je nikoli ni pričakovala.

3.1.5.1 Nasilje v zakonu

Rašid poleg tepeža s pasom in brcanja svoji ženi kaznuje tudi na drugačne načine. Tako na primer Marjam v usta porine kamenje in jo prisili, da ga žveči. Grozi ji celo s pištolo. “[K]aj sploh lahko rečeš, kaj je sploh treba reči, ko ženi v usta tiščiš cev pištole?” (prav tam, str. 382). Ženi mu poskusita tudi pobegniti, a jima to spodleti. Žensko mora namreč na potovanje z avtobusom spremljati družinski član moškega spola. Odpeljejo ju celo na policijski postajo, saj je kaznivo in družbeno nesprejemljivo, da žena pobegne od moža. Policija pa se, po policistovih besedah, ne vmešava v družinske zadeve. Rašid doma Marjam in Lajlo kaznuje tako, da ju več dni pusti brez hrane in vode. Vsako zapre v svoj prostor in okna zabije z deskami, da je v prostoru popolna tema. Najhujše od vsega pa je, da skupaj z Lajlo zapre tudi njeno hčer in ta to izkušnjo komaj preživi.

Nato pa se njuni poti za vedno razideta. Marjam reši življenje Lajli, tako da ubije Rašida. Ve, kaj jo čaka. “Roke ti odsekajo, če ukradeš kruh. Kaj misliš, da bodo storili, ko bodo našli mrtvega moža z dvema pogrešanima ženama?” (prav tam, str. 457). Marjam se žrtvuje in se sama preda policiji. Nekaj časa preživi v zaporu, kjer si deli celico s petimi ženskami in štirimi otroki. Vse, razen Marjam, so zaprte, ker so zbežale od doma, nedolžne otroke pa so morale vzeti s seboj v zapor. Nato pa pride njen poslednji dan. “Pomislila je, kako je prišla na svet kot *harami* [...]. Toda kljub temu ta svet zapušča kot ženska, ki je ljubila in so ji ljubezen vračali. [...] To je bil legitimen konec življenja z nelegitimnim začetkom” (prav tam, str. 474).

Lajla se s Tarikom in otrokoma preseli iz Kabula v mirno turistično mesto, kjer živijo kot običajna družina. “Pravzaprav živijo natanko takšno življenje, o kakršnem je sanjala v najbolj mračnih trenutkih zakona z Rašidom” (prav tam, str. 494). Kljub vsem težavam in spominom iz preteklosti je Lajla končno srečna.

3.2 AFGANISTAN, KAMOR SE BOG PRIDE LE ZJOKAT

Siba Shakib je iransko-nemška pisateljica, režiserka in politična aktivistka. Aktivna je predvsem v Iranu in Afganistanu, državah, ki sta jo navdušili. Njena najbolj znana knjiga je *Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat*, ki je bila prevedena v kar 27 jezikov ("Siba Shakib", 2022).

3.2.1 Povzetek vsebine

V romanu spoznamo življenjsko zgodbo Afganistanke Širin-Gol. Pripovedovalka sreča Širin-Gol v prehodnem taborišču iz Iraka v Afganistan med razdeljevanjem žita. Sledi ji in se odloči, da bo prisluhnila njeni zgodbi. Širin-Gol začne na začetku, pri svojem otroštvu, ki ga je preživela v gorah kot deveti otrok. Ko je bila še majhna, so se moški iz njene družine pridružili mudžahidom, ki so se borili proti Rusom. Kmalu se je morala družina preseliti v prestolnico Kabul, kjer je bila Širin-Gol primorana obiskovati šolo, a jo je kmalu vzljubila. Nekega dne jo je obiskal neznanec po imenu Morad. Z njim se je morala poročiti zaradi bratovih dolgov. Morad je moral nato oditi v boj proti mudžahidom, Širin-Gol pa je rodila hčerko Nur-Aftab. Ko so se Rusi vdali, je morala s svojo družino zapustiti Afganistan brez Morada. Srečala ga je šele kasneje v pakistanskem begunskem taborišču. V Pakistanu je nato rodila tretjega otroka. Po posilstvu je z družino zbežala nazaj v Afganistan v odročno vasico Hazarov, kjer se ji je rodil četrti otrok. V vasi je kot edina pismena oseba uživala velik ugled, dokler ni bila tudi ta vas napadena. Zbežali so v drugo vas, kjer so živeli od pridelave maka. Začela je delati kot pomočnica zdravnice, a ne dolgo, ker so prav v tistem času prišli na oblast talibani. Po poroki svoje hčere je z družino zbežala v Iran. Tam so zelo dobro živeli, rodila je še dva otroka, a Iranci so postali negostoljubni do Afganistancev. Spet so se morali vrniti v Afganistan. V iransko-afganistanskem prehodnem taborišču se je srečala s pripovedovalko. Zaradi bolne hčere in zasvojenega moža se vrnejo v domačo hišo, kjer pa jih pričaka bratova družina s pohabljenim bratom in noro svakinjo, zato se odpravijo iskat Nur-Aftab. Pot jih pelje v Herat. Ker tam nimajo sreče, gredo v Kabul. Tam je življenje tako revno, da mora Širin-Gol otroke začasno dati v sirotišnico, saj sama zanje ne more poskrbeti. Ko se Morad vrne, gresta skupaj z otroki na dolgo popotovanje skozi puščavo in končno najdejo Nur-Aftab. Takrat se življenje Širin-Gol končno umiri in lahko se v miru postara.

3.2.2 Rojstvo

Mati Širin-Gol je bila hvaležna, ker je bil njen prvi otrok deček. "Kot prvega otroka ji je [Bog] v trebuh postavil dečka, da se je njen mož lahko počutil pravega moškega in ni bilo potrebe, da bi ji razbil zobe ali poslal nazaj v očetovo hišo" (Shakib, 2006, str. 9).

Kot devetega otroka si je želela dobiti še eno hčer, saj je imela že dovolj sinov, da ni omadeževala časti svojega moža in njegove družine.

Verjetno ji je neizmerno odleglo, ko je otroček spolzel iz njenega telesa in je videla, da je samo deklica, kajti če bi rodila dečka, bi potreboval več mleka in morala bi bolj skrbeti zanj. Pogosteje bi ga morala nositi v naročju, morali bi pripraviti praznovanje ob njegovem rojstvu in zaklati ovco, morali bi izbrskati denar, da bi ga obrezali, in ga voditi k muli, da bi se naučil koran (prav tam, str. 8).

Tedaj je potrebovala pomoč pri domačih opravilih, ki so bili moškim pod častjo, tako da je bilo rojstvo Širin-Gol za razliko od mnogih lepo sprejeto.

Tudi za Širin-Gol je bilo eno od znamenj, da je zares postala ženska, rojstvo prvega otroka, hčerke, ki jo je poimenovala Nur-Aftab. Srečo je imela, da je bil njen mož razumevajoč in ji zaradi tega ni oteževal življenja. Širin-Gol je kot mnoge Afganistanke prvič postala mati v najstniških letih. Pri nobenem od porodov ni imela zapletov. Ker je bila bolnišnična oskrba za porodnice prej izjema kot pravilo, je vse porode opravila sama v kotu svojega bivališča.

Vse ženske pa niso imele take sreče. V vasi Hazarov je prisostvovala pri že drugem porodu komaj dvanajstletne deklice Abine, ki je bila na pragu smrti. V Širin-Gol kot edino pismeno osebo v vasi so ljudje polagali vse upe in res ji je uspelo rešiti ubogo deklico. Ker ni bilo na razpolago nobenih zdravil, je Abine pri porodu zelo trpela. Kljub temu da Širin-Gol ni bila zdravnica, je delala kot pomočnica zdravnice Azadine. Ta je menila, da se prav zaradi dekleta ne bi smela poročati in imeti otrok, saj lahko pride do hudih zapletov. Poleg tega se veliko moških poroči z veliko premladimi deklicami, ki še niso zmožne zanositi.

3.2.3 Spolno nasilje

Afganistanskim ženskam vsakodnevno pretilo veliko nevarnosti, med njimi tudi spolna zloraba. Spolno nasilje je v Afganistanu še kako prisotno. Ženske so pogosto prisiljene v nudenje spolnih uslug v zameno za denarno pomoč.

3.2.3.1 Skozi zgodovino

Ne glede na to, kdo je bil na oblasti, so bile ženske skozi zgodovino žrtve spolnega nasilja. V romanu beremo o spolnem nadlegovanju s strani Rusov, mudžahidov in talibov, prav teh, ki so trdili, da želijo vsem le najboljše.

Ruski fantje v uniformah ubogajo ukaze, premagajo strah, izvajajo vojne obrede, zbirajo pogum, razkazujejo moč, silo, premoč. Napadajo vasi, jemljejo si ženske, posiljujejo, režejo dojke, parajo trebuhe, mečejo zarodke v pesek, da gluho zadoni. Režejo glave z otroških teles, poljubljajo ustnice deklet, jim ližejo trebuhe, jim onečaščajo prsi, zadovoljujejo mlade ruske tiče v deviških afganskih vaginah (prav tam, str. 17).

“Ko bi srečal poveljnike mudžahidov [...], bi jih vprašal, zakaj so se bojevali naprej, potem ko so pregnali Ruse. Zakaj so posiljevali ženske, žene svojih bratov v veri” (prav tam, str. 241).

“Dve noči nazaj so talibi vdrli v neko hišo in posilili neko Angležinjo. Tujko, ki dela za neko človekoljubno organizacijo” (prav tam, str. 239).

3.2.3.2 Pakistan

Misleč, da bi se lahko mnogim težavam izognile, velikokrat zbežijo v tujino, da bi imele boljše življenje. Toda Širin-Gol je neprijetno presenečena, ko odkrije obstoj pakistanskih sejmov, kjer prodajajo afganistanske ženske.

Čeprav ve, da je v Pakistanu trg, na katerem ponujajo in prodajajo afganske ženske, kakor da bi bile plemenske živali [...] Nekatere teh žensk so še deklice, punčke trinajstih, dvanajstih, enajstih, včasih celo petih let. Surovo jih otipavajo, moški jih grabijo za komaj vzbrstele prsi, otipavajo ritnice, tipajo med nogami, smejiijo se, slinijo, vznemirjajo, gledajo

jim v usta, vtikajo prste vanje. Pogajajo se za ceno. Denar prehaja iz rok v roke. Kupujejo in prodajajo človeška bitja (prav tam, str. 84).

Tako ne preseneča, da je Širin-Gol spolno zlorabljen prav v Pakistanu. Trije policisti jo sredi trga podrejo na tla. Ker je ženska, se je noben moški noče dotakniti in ji tako pomagati, kar omogoči policistom, da jo odnesejo v avto in odpeljejo na drugi konec mesta, kjer jo eden za drugim posilijo. Nato jo odvržejo na rob ceste in se odpeljejo dalje. Najde jo nek učitelj in jo odpelje na policijsko postajo, kjer jo aretirajo. "Nihče ji ne verjame. Žalijo jo, se ji posmehujejo in jo ponižujejo" (prav tam, str. 90).

3.2.3.3 Krive so ženske

Čeprav jim vera narekuje drugače, se mnogo moških dotika žensk brez njihovega dovoljenja, kljub temu pa so za to na koncu obsojene one. V Afganistanu imajo celo izraz, ki opraviči njihova dejanja in zvali krivdo nanje. *Sia-sar* "pomeni ženske, ki niso še sive [...], ki imajo še lepe in temne kodre, s katerimi zavrtijo glavo tebi, meni in nama podobnim, tako da ne moremo več jasno misliti. Tako oslabimo in sovražnik in hudič nas lahko premagata. [...] *Sia-sar* je hudičevo delo" (prav tam, str. 68).

Za vsak spolni zločin krivijo ženske, mnoge tega niso zmožne preživeti. "Mudžahidi so posilili eno od sester in njeno hčerko. Sestra je najprej ubila hčer in potem še sebe, ker ni mogla živeti s takim ponižanjem, in si tako povrnila čast" (prav tam, str. 147).

Že od malega jih učijo, da so nevpadljive in pokorne.

Stisni noge skupaj, deklice ne sedijo z razširjenimi nogami, sicer pride volk in poje vse, kar imaš, ji je leta in leta, ko je bila še punčka, pridigala sestra z madežem. Stokrat, tisočkrat ji je kriče ponavljala, stisni noge skupaj, stisni noge skupaj [...] Širin-Gol je vedno stiskala noge skupaj. Vedno. Pa so jo vseeno posilili (prav tam, str. 100).

3.2.3.4 Spolne usluge

Kljub prepovedim še vedno cveti prostitucija. Ko vidijo priložnost za izvenzakonski spolni odnos, jo možje pograbijo. Vedno, ko je ženska v stiski, zahtevajo v zameno za pomoč spolne usluge. Ko Širin-Gol z družino beži v Pakistan, jih ustavljajo mudžahidski varnostniki. Eden

od njih, ki najprej zahteva denar, se hitro premisli in hoče Širin-Gol. Šele ko se pretvarja, da je nora, jo pusti na miru. "Širin-Gol obleži na tleh, iztiska čudne zvoke, vrešči, zgrabi mudžahidove hlače, kakor da bi hotela vstati. Zgrožen in poln gnusa jo moški brcne in pljune, ovije se v svoj *patu* in izgine" (prav tam, str. 51).

Ko v Pakistanu po Moradovi nesreči Širin-Gol z družino berači na bazarju, neki moški v zameno za pomoč od Širin-Gol celo zahteva njeno hčerkico. Potem ko ga Širin-Gol prekolne, njegov odziv pokaže, kako zelo običajno je to. "Moški se zareži, izpljune zelenkasto rumeno sluz, seže z roko v korak in reče, boš že postala ponižna, kot so postali drugi. Tudi ti boš postala" (prav tam, str. 80).

Niso pa vsi, ki zahtevajo spolne usluge, brezbožniki, ki svoje žrtve najdejo na cesti. Po Moradovi nesreči gre Širin-Gol po pomoč k "velikodušnemu šefu tihotapcev", Moradovemu šefu, ki pa kljub svojemu ugledu zahteva od nje to, kar bi vsi ostali. Širin-Gol se kot veliko žensk, med drugimi dekle, ki ji pomaga na pakistanski meji, žrtvuje v dobro svoje družine.

Na žalost pa vse ne preživijo.

Žena našega soseda hadžija je izginila, reče Širin-Gol. Nekega jutra, pred dvajsetimi dnevi, je odšla v mesto beračit. Zvečer se ni vrnila. [...] Hadži in drugi moški so jo iskali dvajset dni, dokler niso našli njenega trupla. Okoli vratu je imela zategnjeno zanko. Ljudje pravijo, da se je nek tujec pozabaval z njo, potem pa jo je zadavil, namesto da bi ji plačal, in vrgel njeno truplo v kanal (prav tam, str. 87).

3.2.4 Izobrazba in delo

Širin-Gol se rodi v gorah, kjer so ljudje zelo konzervativni, zato ni deležna nobenega šolanja, dokler se ne preselijo v Kabul, ki je pod rusko oblastjo. Tam je uvedena splošna šolska obveznost tudi za deklice. Njen oče se na to odzove z naslednjimi besedami:

Moje hčere ne bodo nikoli hodile v šolo, ki je hudičevo delo. Ti neverniki nas hočejo onečastiti. Dekleta, ki hodijo v šolo, postanejo zmedena in radovedna, preveč se naučijo, zaželiyo si kup stvari in jih zahtevajo, postanejo težavna! Kateri moški bi se hotel poročiti s

tako žensko? Hočejo, da bi naše hčere postale podobne tej ... [...], tej KURBI! Nikoli in nikdar! (prav tam, str. 23, 24).

Njegove besede nam kažejo, kako zelo zaprti so kraji, iz katerih prihaja. Ne samo da so proti šolanju deklic, ampak so tudi proti njihovi samostojnosti. Žaljivka v citatu se namreč nanaša na uradnico, ki ni nosila hedžaba, Širin-Gol jo je imenovala kar "gola ženska". Že samo zato, ker je lahko delala in se oblačila, kot je želela (v zahodnem svetu je to samoumevno), je bila ozmerjana z eno najhujših žaljivk za tamkajšnje ženske.

Širin-Golin odziv pa kaže na to, kako so otroci dovzetni za različne vplive: "Sramota, stokrat sramota, naj Bog prekolne vse nevernike, mrmra Širin-Gol, skrita pod tančico, in skoraj omedli ob misli, da bi morala iti v šolo in končati kot gola ženska" (prav tam, str. 24).

Večina deklic ni deležna šolanja in tako težje najdejo delo, ko jim je to dovoljeno. Širin-Gol vzljubi šolo in kmalu si zaželi delati. Želeli si postati zdravnica, a šolanja zaradi materinstva in vojne ne dokonča.

3.2.4.1 Širin-Goline službe

Njeno prvo delo je poučevanje otrok v pakistanskem taborišču. To počne na skrivaj, brez dovoljenja Morada ali paznikov. Ko jo odkrijejo, njeno delo prinese veliko sramoto njeni družini, še posebno njenemu možu. Želi si celo, da bi jo pretepel.

Prav ji bo, če jo bo ozmerjal in celo pretepel, vedela je, da ne bi smela, morala bi ga bila vprašati, rekel bi ne in to bi bilo vse. Ali pa bi rekel ne in bi se pogovorila, pregovorila bi ga ali pa bi vsaj vedel, kaj se dogaja. Zdaj bo plačala za to. Morad je globoko užaljen, jezen, ponižan. In krivda je samo njena (prav tam, str. 77).

Njeno naslednje večje delo je v hazarski vasici, kjer kot edina pismena oseba nekako nadomesti prejšnjega mulo. Vzgaja svoje otroke, poleg tega pomaga vaščanom in jim po potrebi svetuje.

V naslednji vasi spozna Azadine, zdravnico, ki ji po nekem čudežu pustijo delati. Je edina ženska, ki ni poročena kljub mulovemu pritoževanju.

Ta ženska je od hudiča, se pritožuje mula ženi, nejevoljen zaradi podtona v svojem glasu, polnega spoštovanja do ženske zdravnice. Naj se še tako trudi, da bi zvenel prezirljivo, spoštovanje vselej ostane. In mula res ne ve, od kod izvira, še sanja se mu ne (prav tam, str. 131).

Kljub začetnemu nezadovoljstvu vaščanov Širin-Gol lahko postane Azadinina pomočnica. Po vstaji talibov Azadine zbeži v Kabul, kjer zdravi ženske, uradno v bolnišnici, skrivoma doma. Tam jo po odhodu iz Irana in Moradovemu izginotju sreča Širin-Gol. Deli si dom z mnogimi drugimi ženskami, ki si želijo boljše prihodnosti za ženske.

Vse so nam vzeli, reče biologinja. Vse. Majhne pravice, ki smo si jih mukoma priborile od onih, ki so bili pred njimi. Vzeli so nam delo, sinove, može, matere, hiše, polja, domovino, čast ponos. Celo naše sanje. Pa vendar imamo še zmeraj nekaj, česar nam ne morejo nikoli vzeti. [...] Upanje, reče biologinja, ne morejo nam vzeti upanja (prav tam, str. 259).

V treh letih jim je uspelo najti zaposlitev petsto ženskam. Širin-Gol si takrat najde delo pri Američanki, ki dela za neko človekoljubno organizacijo.

3.2.4.2 Talibi

Ko so prišli talibi na oblast, so ženskam prepovedali delati. Širin-Gol ni smela več delati za Američanko, ki so jo premestili na drug konec sveta, učiti na domu in niti prodajati preprog na bazarju. Azadine so odkrili in jo vrgli v zapor. Kasneje pobegne v tujino. Ostalim ženskam se tudi ni dobro godilo. Biologinja z otroki zbeži, bolničarka je prisiljena v poroko, njen mož ji sploh ne pusti ven iz hiše.

Brez dela za preživljanje družine je preživeti zelo težko. Še težje je, če je mati samohranilka, saj zaradi takšnih in drugačnih okoliščin moža ni in niti v raznih taboriščih ji ni dovoljeno sami iti po hrano. To se je Širin-Gol zgodilo v pakistanskem taborišču, kjer so zahtevali, da naj namesto nje pride po hrano njen mlajši brat, ki je še otrok. Torej je pomembnejša moška čast kot preživetje družine.

3.2.5 Sreča v zakonu

Širin-Gol je v svojem življenju slišala veliko zgodb, mnoge od njih niso bile srečne.

Širin-Gol pretežni del časa posluša ženske in dekleta, ki ji pripovedujejo o svojem življenju. [...]. Pripovedujejo o prvi, drugi, tretji ženi svojih mož in kako grdo ravnajo z njimi. Pripovedujejo, da tedne in mesece niso stopile iz hiše in da ves ta čas niso niti enkrat vdihnile svežega zraka. Povedo, da je zdravniški pregled, na katerega lahko seveda pridejo v spremstvu moža, sina, očeta, brata ali strica, edina priložnost, da stopijo iz hiše. [...] Na začetku mnoge priznajo, da bi bile raje mrtve (prav tam, str. 135, 136).

Za nesrečo žensk je gotovo kriva tudi razlika v starosti med zakoncema. Širin-Gol in Nur-Aftab nista bili veliko mlajši od svojih mož, a to ni običajno. Zelo znana je zgodba o Aiši.

Druga od štirinajstih in več prerokovih žena. Aiši je bilo šest let. Šest, ko je prerok v hiši svojega prijatelja in dobrotnika Abu Bakra zagledal njegovo hčer in začutil moškega v sebi. Prerokova sla. Abu Bakr je razumel in mu obljubil hčer za ženo, brž ko bo spolno dozorela. Tri leta pozneje, Aiši je bilo komaj devet let, jo je prerok vzel za ženo. Aiši je devet let. Devet let majhne deklice. Prerok jih ima petdeset. Petdeset let starega preroka (prav tam, str. 256).

Zaželena so namreč mlada dekleta, vendar so ta velikokrat veliko premlada. “Ženska, ki sem jo vzel, je še otrok, ne more mi dati sina. Potrebujem drugo ženo” (prav tam, str. 159).

Deklice že od majhnega učijo, kako biti dobre žene, da le ne bi osramotile družine, kaj šele moža. “Ni ji treba drugega, kot da pridno sedi, gleda, se uči, katere so pomembne stvari v življenju dekleta – nikoli pasti v oči, delati in ubogati ukaze fantov in moških” (prav tam, str. 10). Ženskam je prepovedano se veseliti, plesati, zabavati, saj bi jih sicer možje označili za slabe ženske. Prav tako nobeden noče imeti izobraženih žensk za žene.

Širin-Gol večkrat osramoti Morada. Ko kot prvega otroka rodi hčer in ne sina, ko po posilstvu rodi pakistanskega otroka, ko dela brez njegovega dovoljenja. A Morad je razumevajoč mož. Ko želi nadaljevati šolanje, ji to dovoli, ko rodi hčer, je ne pretepe, ampak vzljubi Nur-Aftab. “Ko je Morad zagledal deklico, je takoj vedel, da ni njegova, a ni nikoli, niti enkrat spregovoril o tem. Drugi moški, katerih žene so rodile pakistanske otroke, so ženam izbili zobe, jih zadavili, jih zavrgli skupaj z novorojencem, umorili oba” (prav tam, str. 85).

3.2.5.1 Moradova nesreča

Čeprav se Širin-Gol z Moradom poroči, da je tako odplačan bratov dolg, se zakonca zaljubita. Skupaj doživita veliko lepih trenutkov, še posebno preden je Morad vpoklican v boj. Lahko bi imela lepo življenje, vendar jima vojna to prepreči. Ko zbežijo v Pakistan, se Morad loti tihotapljenja, med drugim tudi hladilnikov. Nekega dne pa pade s hladilnikom po hribu navzdol in se resno poškoduje. Od takrat dalje je nezmožen opravljanja težkih del, poleg tega pa je še odvisen od opija. Včasih ni ne bolj ne manj koristen od otrok. "Kakor otrok. Morad otrok. Zvit v klobčič. Z belo peno na ustih" (prav tam, str. 221).

Nekega dne, ko se vrnejo v Širin-Golin dom, Morad izgine. Od takrat dalje sama skrbi za družino. Sama se z otroki odpravi v Herat, nato še v Kabul.

V kakšno korist je moški, ki ga ni tu? vpraša Širin-Gol. V kakšno korist je moški, ki zapusti ženo v težavah? Ki zapusti otroke v trenutku, ko ga najbolj potrebujejo? Kaj naj naredim? Naj samo gledam, kako drug za drugim umiramo? [...] Torej bomo rekli, nadaljuje Širin-Gol, da je Morad mrtev. Morad je mrtev. Mrtvi Morad. V čem je razlika, ali je mrtev ali živ? Nobene, prav nobene razlike ni (prav tam, str. 251, 252).

Poskusi si celo vzeti svoje življenje. "Širin-Gol leži na tleh z dvema obročema na zapestjih. Krvavima obročema. Širin-Gol si je prerezala žile" (prav tam, str. 268).

Nato se Morad vrne, in čeprav je življenje še vedno težko, vseeno najdejo Nur-Aftab. Končno se lahko Širin-Gol v miru postara.

3.2.5.2 Nur-Aftab

Nur-Aftab začne svoje ljubezensko življenje bolj obetajoče kot Širin-Gol. Talib, ki ji dvori, staršem sicer ni všeč, je pa zagotovo boljši od drugega taliba, ki pljuva zelenkasto rumeno sluz. "Širin-Gol vstane s svojega ležišča, pridruži se hčeri na verandi, leže k njej, jo stisne v objem in reče, srečo imaš, poročila se boš z moškim, ki te ljubi in ga ljubiš. Vem, zamrmra Nur-Aftab" (prav tam, str. 163). S prvim talibom dobi sina, a srečno družinsko življenje ne traja dolgo, saj njenega moža ubijejo.

Njej so prizanesli in ji pustili živeti, reče. Toda njega so ustrelili. Ker je bil pravičen. Ker se je upiral. Ker je branil ljudi pred talibi. Ker je rekel, da njihovo početje ni, kar piše v koranu, da njihovo početje ni ne Božji zakon ne prerokova beseda (prav tam, str. 234).

Primorana se je poročiti z drugim talibom, tistim, ki pljuva zelenkasto rumeno sluz. “Rekel je, da je že od začetka pripadala njemu in nikomur drugemu” (prav tam, str. 234). Na koncu tudi ta mož umre, Nur-Aftab se vrne v gore, kjer jo stric poroči z enim izmed vojakov, in kmalu tja prispe tudi Širin-Gol.

3.3 KNJIGARNAR IZ KABULA

Åsne Seierstad je norveška svobodna novinarka in pisateljica, rojena 10. 2. 1970. Svojo kariero novinarke je začela na Norveškem, nadaljevala pa po celem svetu. Najbolj je znana po svojih poročanjih o vsakodnevem življenju z raznih vojnih območij po svetu. Med drugim je pisala tudi o dogajanju na Kosovu, v Čečeniji, Iraku ter Afganistanu (“Åsne Seierstad”, 2022). V Afganistanu se je za nekaj tednov preselila h kabulskemu knjigarnarju Sultanu in njegovi razširjenimi družini in potem napisala roman Knjigarnar iz Kabula..

Po izdaji knjige se je pisateljica z omenjeno družino zapletla v pravne spore. Obtožili so jo, da so informacije v knjigi netočne oz. napačno interpretirane. Poleg tega so trdili, da je razkrila skrivnosti in zasebne družinske zadeve ter narobe razumela odnose v družini. Rais (v knjigi imenovan kot Sultan) pravi, da je niso tožili zaradi denarja, temveč zato, da bi si povrnili spoštovanje v konzervativni afganistanski družbi. Pisateljica pa naj bi onečastila tudi afganistanske običaje (predvsem dogovorjene zakone in poligamijo) (Fitzgerald, 2010). Leta 2010 je sodišče na Norveškem prišlo do sklepa, da je avtorica vdrla v zasebnost družine, informacije pa naj bi bile točne. Drugi ženi mora plačati 26.000 £ za vdor v njeno zasebnost in napačno interpretacijo njenih besed (Hill, 2010). Knjigarnar je po izdaji knjige izgubil ugled in avtoriteto, nekaj članov družine pa je bilo primoranih tudi emigrirati.

3.3.1 Povzetek vsebine

V majhnem stanovanju živi kar 13 družinskih članov. V romanu spremljamo njihovo vsakdanje življenje in opravila. Marsikaj izvemo o njihovih običajih, predvsem glede poroke, ter tudi o kaznih, ki lahko doletijo tiste, ki prekršijo pravila. Poleg tega vidimo tudi močno skrhane odnose znotraj družine, ki na koncu pripeljejo tudi do njenega razkola. Sultan Khan je knjigarnar že več kot 40 let kljub vsem preprekam, ki mu stojijo na poti. Večkrat ga namreč zaprejo in mu grozijo s smrtjo zaradi njegovih knjig. Naj so na oblasti komunisti, mudžahidi ali talibi, vedno se mora za svoje knjige boriti. Družina zaradi slabih razmer v državi pobegne v Pakistan, a se kasneje vrne v Kabul. Za sabo pa Sultan pusti svojo prvo ženo in hčer, obe brez moža oziroma očeta trpita, dokler ju ne pripelje nazaj v Afganistan. Sultan svojo prvo ženo Šarifo, profesorico perzijsčine, močno prizadene tudi, ko se poroči z veliko mlajšo in neizobraženo Sonjo. To v družino prinese veliko nesporazumov, a kot glavni moški pri hiši vedno zmaga Sultan. Ta Sonji nalaga bistveno manj odgovornosti kot svoji prvi ženi, a Sonjo skrbijo druge stvari. Že drugič je noseča in tokrat želeli možu dati sina, saj se boji, da si bo v nasprotnem primeru našel novo, že tretjo ženo. Veliko vlogo v družini ima tudi 19-letna Leila, Sultanova sestra, ki skrbi za skoraj vsa gospodinjska opravila. Kljub njenemu trudu pa so vsi družinski člani do nje ukazovalni, nespoštljivi in celo napadalni. Leila svoje življenje vidi kot zapor, a je njena mati noče poročiti, saj želi, da bi skrbela zanjo. Dekle si želi postati učiteljica angleščine, a ji to ne uspe. Skozi zgodbo torej spremljamo življenjske težave različnih žensk in tudi moških. Nesporazumi med njimi pa na koncu pripeljejo do tega, da se del družine odseli.

3.3.2 Rojstvo

Dekleta običajno poročijo, takoj ko dobijo prvo menstruacijo, mogoče še prej. Tako začnejo rojevati otroke že v zgodnjih ali srednjih najstniških letih, na kar pa njihova telesa zagotovo še niso pripravljena. "Deklice s ptičjim oprsjem zgodaj postanejo doječe matere. Telesa krhkih najstnic še niso godna za rojevanje, zato jim po porodu na trebuhu ostane koža raztegnjena. Zaradi prezgodnjih in prepogostih porodov imajo skoraj vse ženske razpokano kožo na trebuhu" (Seierstad, 2006, str. 173).

Ena glavnih nalog žensk je namreč, da imajo otroke in da zanje skrbijo. Še veliko bolje pa je, če imajo sinove. Ti so namreč veliko bolj cenjeni kot hčere. Fantki in kasneje moški v

Afganistanu veljajo za pomembnejše člane družbe kot pa ženske. “Ženska pridobi na veličini, potem ko je mati, še posebno, če je mati sinov. Neplodne ženske nihče ne ceni” (prav tam, str. 130).

Z rojstvom sina lahko izboljšajo svoj položaj v družbi in si lahko pridobijo naklonjenost s strani družine. “Ko je sin Bibi Gul zrasel, se je njen položaj med sorodniki po moževi strani znatno popravil. [...] vrednost žene pa [je] število sinov, ki jih rodi” (prav tam, str. 127).

“Zaradi otrok je bila pomembna ženska. Želela si jih je čim več” (prav tam, str. 131) .

“Za Sonjo je najpomembnejša stvar na svetu, da ima otroke – ali bolje sinove. Zdaj je spet noseča in na smrt jo je strah, da bo spet rodila deklico” (prav tam, str. 196). Nosečnice je torej velikokrat strah, da bodo rodile hčer in s tem užalostile, razočarale ali celo užalile domačo skupnost.

Khadija se je zelo prestrašila, ko je rodila hčerko [...] Vedno se nečesa prestraši, tokrat je bilo to rojstvo hčere. Njej in vsem drugim sem že prej povedal, da si želim hčer. Da si res zelo želim hčer. Tako nihče ne bo mogel reči 'kako žalostno', če bomo dobili punčko, saj se je zgodilo prav to, kar sem si želel. Če bi bil fantek, pa tako nihče ne bi nič rekel, takrat bi bili vsi zadovoljni (prav tam, str. 259).

“In če bo še ena deklica?” Še ena manjša katastrofa v Khanovi družini” (prav tam, str. 291).

Seveda pa je z vsemi predsodki in mnenji glede spola za celo življenje zaznamovan tudi otrok od rojstva naprej, ne le mati.

“Kljub revščini je Sultan kot najstarejši sin vedno dobil vse najboljše” (prav tam, str. 127). Dota, ki jo je družina dobila za njegovo starejšo sestro, je bila namenjena Sultanovi izobrazbi.

3.3.3 Spolnost

Ker se moški in ženske v javnosti ne smejo družiti, se zdi, kot da “[...] v Afganistanu sploh ni spolnega življenja. [...] Vendar pod površino vse kipi. Kljub nevarnosti smrtne kazni imajo ljudje tudi v Afganistanu ljubimke in ljubimce. Po mestih ponujajo svoje usluge prostitutke

[...]” (prav tam, str. 61). Ni pa spolnost vedno nekaj negativnega, a s seboj vedno prinaša neko stopnjo nevarnosti.

3.3.3.1 Varanje

V primeru varanja so posledice lahko zelo različne.

Če gre za poročene ljudi, jim sledi smrt s kamenjanjem. [...] Če je poročen, denimo, samo moški, mora žensko, s katero je nečistoval, vzeti za drugo ženo. Če je poročena ona in je moški samski, ženski sledi smrt, moškemu pa bičanje in zapor (prav tam, str. 243).

Tako pravične so torej kazni v Afganistanu.

Moški velikokrat na spolne odnose gledajo neobremenjeno, kot na obliko zabave. Pri tem pa seveda upoštevajo le svoja čustva in občutke, na ženske pa sploh ne pomislijo.

3.3.3.2 Spolne usluge

To je nasvet že izkušenega moškega mlajšem prijatelju, kako naj si najde žensko za spolne odnose.

Ne smeš izbrati študentk. Preveč so krepotne. Poskusi pri kakšni, ki potrebuje denar. Beračice so najlažje. [...] Ali pa pojdi tja, kjer OZN deli moko in olje. [...] Kupi od nje steklenico olja in jo povabi, naj pride sem. [...] Ko pridejo, jim ponudim nekaj denarja in jih peljem v zadnjo sobo (prav tam, str. 138).

Svetuje tudi, kako stvar izpeljati.

Slečem ji tančico, obleko, sandale in hlače. Ko je stvar že tako daleč, je prepozno za obžalovanje. Nobenega smisla ne bi imelo, če bi vpila [...]. Z vdovami gre lahko. Z mladimi dekleti, če so device, opravim med njihovimi nogami. [...] Ali pa opravim, no, veš, od zadaj (prav tam, str. 138, 139).

Moški pa imajo, poleg (v tem primeru) denarja še eno prednost, in to je ugled in položaj v družbi. Ta je bolj naklonjena moškim, pa čeprav so storilci moralno nesprejemljivega dejanja,

kot pa ženskam, ki so le nedolžne žrtve. Te bodo namreč vedno krive, ne glede na situacijo, moški pa jo bo odnesel brez posledic.

“[I]n če bi ji kdo prihitel na pomoč, bi bila vsekakor kriva. Škandal bi ji uničil življenje” (prav tam, str. 139).

“Mansur ga dvomljivo gleda. Kako lahko o takšni stvari govori tako lahkotno in ravnodušno?” (prav tam, str. 139). Zavedati pa se moramo tudi, da ne gledajo vsi moški na ženske enako.

3.3.3.3 Burka ali hedžab

Velik dejavnik pri skrivanju oz. razkrivanju ženske pa sta burka in hedžab. Neki moški na ulici vidi dekleta, ki ne nosijo ne burke in ne hedžaba. ““Pokrijte se, dekleta; čisto ste me razvnele!’ zakriči, ko švistne mimo” (prav tam, str. 181).

Tako postopoma ženske popolnoma izgubijo svojo identiteto in postanejo le še burka. To želi izkusiti tudi pisateljica in zato nosi burko, čeprav ji kot zahodnjakinji ni treba. “[K]aj ti roji po glavi, ko bulijo vate kot v visoko privlačno burko; in kako je, ko dobra burka na dveh nogah dobi od moškega na ulici prvi kompliment” (prav tam, str. 9).

3.3.3.4 Zmenki

Velik tabu¹¹ v Afganistanu pa so tudi zmenki, kot jih poznamo v zahodnem svetu. Fant in dekle se po dolgotrajnem skrivnostnem pisanju dobita v parku in se pogovarjata. Ko se dekle vrne domov, je zaradi tega, v njihovi kulturi povsem neprimerne obnašanja, močno tepena. “To, da je sploh sprejela pismo od fanta in, Bog varuj, celo odgovarjala nanje, je prvi zločin. A kot da ne bi bilo dovolj, so sledili še novi. Zaljubila se je v fanta, ki ga niso izbrali starši” (prav tam, str. 41).

¹¹ Tabu pomeni strogo prepoved določenih dejavnosti v skupnosti, tabuji so lahko povezani z različnimi področji (npr. s spolnostjo, prehrano, prepovedjo opravljanja določenih ritualov enemu od spolov idr.) (Počkar idr., 2011).

S tem ko se na skrivaj dobi s fantom in ne sledi družbenim normam¹², osramoti sebe in celotno družino. Edino, kar bi jo lahko rešilo iz te neprijetne situacije je, da bi jo fant zasnuhil. Tako bi se rešila sramote in povrnila čast sebi in družini. Ker pa se to zaenkrat še ni zgodilo, lahko dekcle le v nemilosti čaka, kaj se bo z njo odločila storiti njena družina.

3.3.4 Izobrazba in delo

V Sultanovi družini ima večina družinskih članov vsaj osnovno izobrazbo, saj se Sultan kot knjigarnar zaveda pomena izobrazbe. Kljub temu pa njegovi sinovi delajo v knjigarnah, saj jih oče po padcu talibov noče spet poslati v ponovno odprte šole. Meni namreč, da je najboljša šola trgovina.

Njegova mlajša sestra Lejla želi svoje znanje še nadgraditi na tečaju angleščine, a hitro obupa. “‘Groza, v razredu so bili fantje!’ Druge jo poslušajo z odprtimi usti. ‘To pa ni dobro,’ reče njena mati. ‘Ne smeš več tja’” (prav tam, str. 193).

Navajena je namreč na ločene šole za deklice in dečke, zato jo mešan razred preseneti. Po večini šolo obiskuje več dečkov kot deklic, saj bolj cenijo njihovo izobrazbo. Še en dokaz tega so tudi razredi za šolarje, ki so bolj opremljeni od razredov za šolarke. Ko je prišlo do zapiranja šol zaradi vojne, so zaprli vse dekliške šole, a le redke deške šole.

Kasneje se Lejla poskusi tudi zaposliti kot učiteljica na šoli, kjer že dela njena starejša sestra, a ji tudi to ne uspe. Eden izmed njenih moških sorodnikov ji je rekel: “Nikoli ne veš, kakšno službo ti lahko dodelijo [...]. Ostani doma in skrbi za svojo mater” (prav tam, str. 202).

Družina je pri iskanju zaposlitve ne spodbuja. Moški namreč menijo, da bi morale ženske ostati doma in se ne kazati svetu. Tako tudi obe sultanovi ženi nimata službe. Če pa ženske že morajo zapustiti dom, nujno potrebujejo moško spremstvo. Poleg tega se morajo tudi pokriti s hedžabom ali, še raje, z burko. Predvsem zato, da ne bi privlačile pozornosti moških.

¹² Napotki za ravnanje, oz. pravila, ki določajo, katero vedenje je v določenih družbenih situacijah primerno ali sprejemljivo oz. se zahteva; neko vedenje lahko predpisujejo ali prepovedujejo; lahko so formalne ali neformalne in spremljajo jih sankcije (Počkar, 2013; Barle idr., 1994).

3.3.5 Sreča v zakonu

Dekleta si svojih bodočih mož ne smejo izbrati same, temveč morajo to odločitev prepustiti staršem. “‘Prezgodaj,’ je odgovarjala Bibi Gul. ‘Pravi čas,’ je odgovoril Sultan. Nihče ni vprašal Lejle. Če bi jo, bi molčala. Dobra dekleta ne odgovarjajo na vprašanja o tem, ali jim je prav ali ne, ali marajo to ali ono” (prav tam, str. 198).

Podobno velja tudi za fante, a ti imajo v večini primerov vsaj nekaj besede glede neveste. Zgodi pa se seveda, da se mladostniki zaljubijo, a le redki se za svojo ljubezen borijo. Nihče si ne upa svojih želja izraziti staršem. Tako le sledijo družbenim normam in upoštevajo izbiro staršev.

Šakila, Sultanova izobrazena sestra, je imela pred poroko veliko mračnih misli. “Kaj pa če je nasilen, če ni prijazen, kaj če mi ne bo dovolil ven? [...] če me bo tepel?” (prav tam, str. 85). Želela si je namreč še naprej hoditi v službo, a se je zelo bala, da ji mož tega ne bi pustil. “Vse po vrsti začnejo jokati in vseprek se prepričujejo, da bo mož lepo ravnal s Šakilo” (prav tam, str. 108). Na srečo pa se stvari obrnejo Šakili v prid. Mož ji po poroki pusti, da gre spet delat, in njegovi otroci jo obožujejo. Moža kljub vsem pripombam proti njemu vzljubi in uživa v svoji novi vlogi gospodinje in žene. “Vsi strahovi ob njeni poroki z Vakilom so se razblinili [...] Iz oči ji žari zaljubljenost” (prav tam, str. 198, 199).

Za ženske so največje veselje in smisel življenja otroci. Ti jim lahko v še tako temno življenje vnesejo svetlobo. Matere v svojih otrocih najdejo pravo srečo. “Bibi Gul je rodila trinajst otrok. Pri štirinajstih letih se ji je rodila prva hči, Feroza. Navsezadnje, splačalo se je živeti. Ko je bila Bibi Gul še mladoletna nevesta, je vse leto prejokala, zdaj je življenje vendarle boljše” (prav tam, str. 126).

3.3.5.1 Moška premoč

Ženska brez moškega ne more nikamor, po drugi strani pa morajo biti ženske vedno ločene od moških, saj so moški “superiorni”.

“Na ločenih praznovanjih, kjer so moški in ženske v ločenih prostorih [...] v skoraj praznem avtobusu [se] voziš v natrpanih zadnjih vrstah, rezerviranih za ženske [...] se stlačiš v prtljažnik taksija, ker na zadnjem sedežu sedi moški [...]” (prav tam, str. 8, 9).

3.3.5.2 Ločitev

Če zakonca nista srečna, se lahko ločita, a na ženski to pusti velik pečat, tako z osebnega kot z družbenega vidika.

Ločitev ne bi bila prava rešitev. Če ženska zahteva ločitev, izgubi vse pravice in ugodnosti. Otroci so dodeljeni očetu, mož ji lahko celo prepove stike z njimi. Potem je v nemilosti tudi pri svoji družini, ki jo običajno nažene, vsa lastnina pa pripada možu (prav tam, str. 34).

Družina pa se lahko odzove tudi veliko bolj skrajno. Neko žensko so zalotili pri varanju njenega moža. Ženinova družina je seveda razveljavila poroko, žensko pa je njena družina držala zaprto v hiši. Po dveh dneh je njen brat povedal sosedom, da je umrla zaradi kratkega stika sušilnika za lase. V resnici pa sta jo ubila lastna brata, da bi ohranila družinsko čast.

3.3.5.3 Vojna

Sreča je v Afganistanu zelo minljiva, saj se lahko v trenutku, pogosto zaradi vojne, tvoje življenje postavi na glavo. "Mariam je bila srečna v novem domu. Potem je prišla državljanska vojna. [...] Krogla mu [možu] je prebila srce in takoj je umrl. Mariam je tri leta jokala" (prav tam, str. 129). A ženske so močne in lahko premagajo še tako velike izgube. Tudi Mariam si je sčasoma opomogla, saj so jo ponovno poročili in svoje veselje je spet našla v skrbi za otroke.

3.3.5.4 Lejla

Lejla, Sultanova najmlajša sestra, je ena izmed številnih družinskih članov, ki živijo v Sultanovem stanovanju. "Inteligentna in marljiva Leila, ki postori večino gospodinjskih opravil. Pri devetnajstih nima nobene besede, saj je najmlajša, neporočena in še ženska" (prav tam, str. 131).

Leila svoje življenje sovraži in išče poti, kako bi se ga lahko rešila. "Včasih z grenkobo obžaluje, ker je ob rojstvu niso oddali iz družine tako kot njenega starejšega brata" (prav tam, str. 177). Želi si namreč študirati in uživati v življenju, ne pa vsak dan garati. Poskusi s tečajem angleščine, a se klavrno konča. Tudi iskanje zaposlitve ne poteka ravno najbolje. Doma jo imajo namreč za služkinjo in nikomur ni v interesu, da bi zapustila hišo. Najde si tudi

potencialnega bodočega moža. Ta ji nekaj časa piše pisma in Leila jih raztrže na majhne koščke. Boji se namreč, da bi jih kdo našel in da bi jo družina kaznovala. Na žalost pa družina tega snubca potuhnjeno odvrne od Leile. Najdejo ji namreč nekega drugega snubca, a ji ta življenje le še bolj oteži.

“Odvrže strto srce, ki se kmalu se pomeša s prahom [...]. Nocoj ga bo pometla in vrgla na dvorišče” (prav tam, str. 288).

3.3.5.5 Odnos med ženama

Sultan Sonji ne pusti, da bi opravljala težko delo, zato večino časa lenari. S tem pa se zameri preostalim družinskim članom, ki so do nje nesramni, a le kadar Sultana ni doma. Največje probleme z njo ima prva žena Šarifa.

“Šarifa je bila neutolažljiva. Še najbolj jo je bolelo dejstvo, da si je izbral nepismeno nevesto, ki ni hodila niti v malo šolo. Šarifa pa je bila šolana učiteljica perzijsčine” (prav tam, str. 17). Šarifo torej mož najbolj prizadene, ko si najde novo ženo. To je zanjo sramotno in zelo ponižujoče, saj se počuti, kot da ni več dovolj dobra zanj. Ljudem začne lagati, da zaradi zdravstvene težave ne sme več imeti spolnih odnosov s svojim možem, zato ga je prosila, naj si najde drugo ženo. Tako zmanjša sram, ki pade nanjo s Sultanovo ponovno poroko. Moža kljub nestrinjanju pred drugimi ljudmi podpre, ker on to zahteva od nje, ona pa mu kot afganistanska žena noče nasprotovati. “Včasih ga je sovražila, ker ji je uničil življenje, ji vzel otroke in jo osramotil pred svetom” (prav tam, str. 34).

3.4 LEPOTA ZA TANČICO

Deborah (na kratko Debbie) Rodriguez je ameriška pisateljica, frizerka in humanitarka, ki je leta 2002 prvič obiskala Afganistan. V Lepoti za tančico opiše svoje izkušnje v Afganistanu, kjer je odprla lepotilni salon in salon Oaza. V njej so opisane zgodbe žensk, ki jih je spoznala na svoji poti (“Deborah Rodriguez”, 2022). Že pred izidom knjige so jo obtoževali sodelovanja s krščansko organizacijo, za kar te lahko zaprejo. Poleg tega je nekdo razširil novice, da je lepotna šola bordel. Leta 2007, ko je bila v Kabulu s svojim sinom, ji je prišlo na uho, da ga

hoče nekdo ugrabiti. Zaradi varnosti se je raje vrnila v ZDA (Rodriguez, 2008). Da bi jih zaščitila, je ženskam spremenila imena, a so jo še vedno mnoge tožile zaradi poseganja v zasebnost.

3.4.1 Povzetek vsebine

Ko talibi zapustijo Kabul, se leta 2002 Deborah Rodriguez ali Debbie, ameriška frizerka, udeleži humanitarne odprave v Afganistan, da bi pobegnila svojemu nasilnemu možu. Zaljubi se v Afganistan in njegovo kulturo in se ponovno vrne, da bi odprla lepотно šolo, v kateri bi se afganistanske ženske izobrazile in izučile za delo. Njeno idejo podpre veliko humanitarnih organizacij iz celega sveta in hitro pridobi vse, kar potrebuje. Toda Afganistanci menijo, da se v salonih zbirajo prostitutke. Kljub temu se za vpis v šolo poteguje veliko delavnih in ambicioznih Afganistank, vse imajo za sabo pretresljive zgodbe in Debbie jih ima priložnost slišati. Lepotna šola je velik uspeh in omogoči izobrazbo kar petim generacijam. Z vsako izmed žensk Debbie splete prav poseben odnos. Rošana spozna že med svojim prvim obiskom Afganistana in je ena izmed prvih študentk v lepotnem salonu. Ker je iz premožnejše družine, lahko potem odpre svoj salon. Debbie je prva oseba, ki ji Rošana pred svojo poroko pove, da ni devica, kar kaže, kako blizu sta si. Potem ko se prijateljema potoži, da je osamljena, ji predlagata, da si poišče moža, in tako se poroči z Afganistancem Šerom, ki že ima družino v Savdski Arabiji. Kljub temu da je poroka dogovorjena, se kmalu zbližata, pa vendar so kulturne razlike velik vzrok nesporazumov in preprirov med njima. Življenje v Afganistanu vseeno ni tako enostavno. Težave imajo s financiranjem in iskanjem prostorov, ministrstvom, širijo se govorice, da je šola bordel in da v njem pridigajo krščansko vero. Po letu 2007, ko izda knjigo, pa je v Kabulu v vedno večji nevarnosti, zato odide. Kljub temu pravi, da bo Afganistan vedno ljubila.

3.4.2 Rojstvo

Da se je Šer poročil z Debbie, so njegovi starši izvedeli zelo pozno. S snaho niso bili ravno zadovoljni, saj je združevala tri stvari, ki so jih sovražili: bila je Američanka, kristjanka in frizerka (Rodriguez, 2008, str. 172). Kljub temu so se veselili, da bo Šer imel možnost dobiti svojega prvega sina. A zakonca sta jim zamolčala, da je Debbie 10 let starejša in sterilizirana.

Žena v Savdski Arabiji pa mu je rodila samo deklice. “Njegovi starši so jo imeli za ničvredno, saj mu ni dala sina, in so jo obravnavali kot služabnico” (Rodriguez, 2008, str. 172).

Zelo pomembno je, da ženska v Afganistanu rodi sina: “Sinovi so v Afganistanu zelo cenjeni, saj po poroki ostanejo pri starših in jih vzdržujejo” (prav tam, str. 214).

Tudi Basira in njena družina niso bili navdušeni nad tem, da je rodila najprej tri hčere in šele nato sina. Poleg tega njeni porodi niso bili gladki.

Prvega otroka je rodila na betonskih tleh temne bolnišnice. Pri tem ni kričala naglas, ampak se je, ko je bila bolečina najhujša, ugriznila v zapestje in ščipala svakinjo, ki ji je pomagala pri porodu. [...] Tretjič je dobila popadke ob enajstih ponoči, ko je že veljala policijska ura, zato si je brez uradnega dovoljenja nihče ni upal poslati v bolnišnico. Imela je tako hude bolečine, da je morala hoditi [...]. Tretja hči je privekala na svet blizu zunanjega stopnišča (prav tam, str. 123).

Nekatere ženske lahko celo uživajo določene privilegije, potem ko rodijo fantka. Nahida je odraščala v revni, a zelo ljubeči družini, ki je imela poleg enega sina štiri hčerke. Ko so prišli talibi na oblast, jih niso mogli skriti in tako je bila Nahida primorana v zakon, ki si ga ni želela. Ko je rodila sina, je bila sprva nesrečna, saj je mož od nje zahteval več kot od prve žene, ampak ko je tudi ta dobila prvega sina, je ugotovila, “da lahko izkoristi svoj status in si pridobi nekaj več svobode” (prav tam, str. 215).

3.4.3 Spolnost

Kljub prepovedi druženja moških in žensk prostitucija je v Afganistanu razširjena.

3.4.3.1 Spolne usluge

Mnoge ženske, ki se nikoli nočejo poročiti in si ustvariti družine, so pogosto obtožene prostitucije. Basirina mati se je bala, “da bodo ljudje slabo mislili o njenih hčerah, če ne bodo imele moža in denarja. Morda jih bodo celo obtožili prostitucije” (prav tam, str. 121). Zato Basiro že pri dvanajstih letih zaroči z devetindvajsetletnim moškim.

Robinini starši nočejo svojih treh hčerk siliti v zakon, ki si ga same ne želijo. Tako Robina s svojima mlajšima sestrama živi sama. Zaradi tega je njihovo iskanje tako službe kot stanovanja še bolj oteženo. Nobeden ne želi imeti nič z njimi. "Takšno vedenje namreč Afganistanci povezujejo s prostitutkami" (prav tam, str. 334).

Nevarnosti ob tem, da bi koga zasačili s prostitutko, so velike. Še posebno bi bile velike za Debbie, če bi jih odkrili v njenem salonu. Že tako na salone v Afganistanu gledajo kot na bordele, središča prostitucije.

Moralni skrajneži bi lahko vdrli v salon in dekleta po obrazu polili s kislino. Vlada bi se lahko odločila, da nas za vedno zapre, če bi vedeli, da pri nas dela prostitutka. Le če bi imeli srečo, se ne bi zgodilo nič od tega. Kljub vsemu je še vedno veliko ljudi verjelo, da so lepotni saloni shajališča prostitutk. Čisto iskreno, kar nekaj jih je res bilo (prav tam, str. 274).

Moški in ženske se torej ne smejo družiti, "saj ni dovoljeno, da bi se neporočeni moški in ženske dotikali drug drugega, ne profesionalno ne naključno" (prav tam, str. 58).

Na porokah se zaradi tega ženske celo preoblečejo v moške, da bi le imele možnost plesati in se zabavati s partnerjem.

Pokukam v množico in osuplo obstanem. Opazim namreč, da so na žensko stran sobe stopili tudi moški. Objemajo jih okoli pasu, jih vrtijo in se stiskajo ob njihove boke. Sprašujem se, ali bo v sobo privihrala policija in jih odvedla zaradi mešanja spolov. Potem pa ugotovim, da niso moški, temveč ženske, preoblečene v moške, ki se vedejo kot moški in jih nadomeščajo (prav tam, str. 33).

Vseeno pa to ne ustavi moških, da se ne bi posluževali spolnih storitev, nekateri med njimi so tudi zvodniki. Dva izmed takšnih ali drugačnih zvodnikov v romanu sta Ali in Faruk.

3.4.3.1.1 Ali

Ali je štiridesetletni moški, ki ga Debbie in Šer spoznata na zabavi. Kmalu se spoprijateljijo in skupaj vselijo v novo stavbo. K Aliju vsak večer prihaja veliko ljudi. Ena izmed najbolj zanimivih je zagotovo petnajstletna Hama, ki jo predstavi kot svojo nečakinjo. Debbie izve resnico šele nekega večera, ko se Ali ob enajstih zvečer vrne domov s pretirano naličeno Hamo.

Po poizvedovanju naokoli izve, da je Ali tihotapec drog, ki je po neki nesreči postal impotenten, a ga to ne ustavi pri posluževanju spolnih uslug in otipavanju mlade Hame. Za Hamo plačuje njenemu pohlepnemu očetu.

Ko je Debbiejin sin prvič prišel na obisk v Afganistan, se je ponudil, da se poroči s Hamo in jo tako reši iz Alijevih krempljev. "Niti sanjalo se mu ni, da je tu na tisoče – na stokrat tisoče – ljubkih dekličev, ki so jih prodali brutalnim moškim. Ne more se poročiti z vsemi" (prav tam, str. 266, 267).

Čeprav je Debbie nameravala Hamo poslati v ZDA, "je [Hama] ostala Alijevo dekletce v Pavjem dvoru. Od takrat sem jo videla le enkrat na zabavi, oblečeno v kričeča oblačila, ki so ji odkrivala roke in vrat. Nalivala je pijačo in kadila ter moškim pustila, da se je dotikajo po mili volji" (prav tam, str. 275).

3.4.3.1.2 Faruk in Šaz

Drugi moški je Faruk, fant Šaz, čistilke v salonu. Od nje zahteva, da mu priskrbi ženske, ena izmed njih je Marjam, ki tudi dela v lepotnem salonu. Nekega dne, ko ju voznik pelje z dela, se avto pokvari. Medtem ko gre voznik po pomoč, Šaz predlaga, da ju domov odpelje Faruk. Ko sta v njegovem avtu, Šaz med vožnjo skoči ven in tako prepusti Marjam Faruku. Vseeno pa jo ta na koncu le izpusti.

Debbie jo odpusti, ker je imela že večkrat težave z njo. Mnoge od učenk in delavk v lepotnem salonu so se pritoževale, da jih Šaz otipava na neprimernih mestih. Ena izmed strank, ki je psihologinja, meni: "Najbrž ji je kdo vse življenje delal isto" (prav tam, str. 237). Verjetno je bila že v otroštvu deležna spolnega nadlegovanja, zato se je tako vedla.

Spolnemu nadlegovanju ne more ubežati skoraj nobena ženska. Tudi Debbie mu ni. Ko z Rošano obiše bazar, jo isti moški ob dveh različnih priložnostih otipava. Ko na to opozori policista, ta moškega pretepe. Vendar je to eden redkih primerov, ko za nadlegovanje ne okrivijo ženske.

3.4.3.3 Krive so ženske

Nekega dne Debbie obišče zapor, kjer spozna ženske, ki so bile zaprte zaradi razlogov, zaradi katerih na Zahodu ne bi bile zaprte.

Ena je bila tam, ker je bila posiljena. Ena je bila tam, ker je bila posiljena, njen mož pa je posiljevalca ubil. Tudi on je bil zaprt, vendar je bila njena kazen daljša. [...] Ena je bila tam, ker je poskušala ubiti zeta. [...] Zet ji je pretepel sina in jo posilil (prav tam, str. 148).

V tem primeru več kot očitno ne iščejo storilca, v mnogih drugih primerih pa je to skoraj nemogoče.

Najbolj gnusen zločin je bilo posilstvo treh Afganistank, ki so delale za tuje nevladne organizacije. Zadavili so jih in odvrgli ob cesti. Na sporočilu, ki so ga našli ob njihovih truplih, je pisalo, da se bo to zgodilo izdajalcem in kurbam (prav tam, str. 307).

V očeh zakona so torej ženske odgovorne za napad nanje. Nič boljše ni v zakonski zvezi, ko moške pogosto spolno zlorablajo svoje žene.

3.4.3.4 Menstruacija in prvi spolni odnos

Nedolžnost je zagotovo zelo pomemben del dekletovega življenja v Kabulu. Na poročno noč celo poteka obred, ko po prvem spolnem odnosu z robčkom preverijo, ali je nevesta krvavela, da se prepričajo, da je zares devica.

Rošana je s tem postopkom še kako seznanjena. Debbie je kot njena prijateljica povabljena na njeno poroko. "Podobno kot pri vseh afganistanskih porokah je šlo izključno za posel, transakcijo med očetoma" (prav tam, str. 13). Kljub temu si je Rošana poroke res želela. Vseeno Debbie opazi napetost, ki se iz dneva v dan veča. Rošana ji nato zaupa, da je bila pri šestnajstih že poročena. Za razliko od običajnega obreda konzumacije zakona jo je mož prisilil v *to makuni* – brutalen hitri seks. Potem se je vrnil na Nizozemsko in se od nje ločil, saj je tam že imel družino. Skupaj z Debbie ji je nazadnje uspelo opraviti uspešno konzumacijo zakona, pa čeprav šele v tretje. Debbie se je urezala v prst in s svojo krvjo namočila robček, ki ga je Rošana skrila pod blazino in ga vzela izpod nje po tretjem spolnem odnosu tisto noč.

Pomembno je tudi, da je “njeno telo tako mehko in gladko kot pri dekletu pred puberteto” (prav tam, str. 8), saj v nasprotnem primeru ni zaželena.

Basira je bila še mlajša nevesta od Rošane. Že pri dvanajstih jo mati zaroči s sedemnajst let starejšim moškim, z njim se poroči pri štirinajstih, ko dobi prvo menstruacijo.

Nekega dne je v hrbtu začutila neznanske bolečine, zato je legla. Ko je vstala, ji je po nogah spolzela kri. Poklicala je mater in vpila, da umira. Ne, ji je dopovedovala mati, ko je pritekla v sobo. To je pomenilo, da je napočil čas za poroko. Torej so jo pri štirinajstih poročili z moškim, ki ji je bil podaril zlat prstan (prav tam, str. 121).

Tako kot deklet ne učijo o menstruaciji, jih ne podučijo o poročni noči, “saj želijo, da dajejo njihove hčerke vtis, kot da o spolnosti ne vedo ničesar. Pristen strah je bil izvrsten pokazatelj nedolžnosti” (prav tam, str. 122).

3.4.4 Izobrazba in delo

Ko Debbie odpre svojo lepotno šolo, je obdobje po odhodu talibov. Takrat ženske počasi dobivajo pravice, ki so jih imele pred talibskim režimom. Začnejo se spet zaposlovati.

Rošano sem prosila, naj mi pove več tudi o drugih službah, ki so jih lahko opravljale ženske. Povedala mi je o znankah, ki so tkale preproge, prodajale jajca, delale v penzionih in krojačnicah ter drugih lokalih. Vse so vodili njihovi očetje ali možje ali bratje ali daljni strici (prav tam, str. 77).

Lepotilni salon je med redkimi dejavnostmi, ki jih lahko vodijo ženske, saj vanj ne smejo vstopiti moški, ker so ženske v njih sproščene, brez hedžabov. Na izložbenih oknih so vedno zavese, da le ne bi moški imeli vpogleda v dogajanje znotraj salona. Izjema je Debbiejin salon, saj nudi svoje storitve tudi raznim moškim voznikom strank, a le ko drugih frizerk ni prisotnih.

Debbie s svojo šolo poskusi pomagati ženskam postaviti se na lastne noge. Nekatere od njih so že prej delale kot frizerke, a so jim delo nato talibi prepovedali.

“Takrat so ženske na Piščančji ulici nosile mini krila”, je dejala. “Si lahko predstavljaš, da bi danes v Kabulu kdo nosil minico?” Povedala mi je, da je bilo v sedemdesetih v Kabulu

veliko lepote salonov in da jim je posel cvetel. [...] lepote saloni [so bili] ena od številnih reči, ki so jih talibi prepovedali – skupaj z glasbo, plesom, slikami ljudi in drugih živih bitij, z belimi čevlji, s papirnatimi zmaji in z vinogradništvom (prav tam, str. 68).

Basire, učenke, ki je po zaključenem šolanju delala v Debbiejinem salonu, pa talibi sprva niso ustavili. Med njihovim vladanjem se je preživljala tako, da je nudila razne lepotilne usluge, saj so njenega moža odpustili, dokler je niso nekega dne odkrili. Zakopala je svoje pripomočke, a to ni bilo dovolj za ubežanje kazni. Mož so pretepli, njo pa za dva dni zaprli v ječo.

Predvsem pa je lepotna šola namenjena učenkam, ki v otroških letih niso bile deležne izobraževanja ali pa zelo malo. Za mnoge lepotna šola predstavlja umik nasilnemu možu ali vir zaslužka, da lahko spravijo družino iz revščine.

Druga ženska je pripovedovala, da ji osem let ni bilo dovoljeno zapustiti doma. Bila je nesrečna in zdolgočasena, na to srečanje pa je prišla, ne da bi zanj povedala svojemu možu. Menila je, da ji bo mož pustil obiskovati lepotno šolo, ko bo izvedel, koliko bi s tem zaslužila (prav tam, str. 117).

Spraševala sem se, ali je bil morda to glavni razlog, da so talibi tako nasprotovali lepotilnicam. Ne ker bi delale iz žensk prostitutke, kot so trdili, temveč zato, ker so ženskam dale njihov lastni prostor, kjer so se osvobodile izpod moškega nadzora (prav tam, str. 71).

Obiskovanje lepotne šole je bil tudi edini način osvoboditve izpod moškega nadzora, ki ni bil kaznovan. Vsaka ženska, ki se je poskusila izviti moškim krempljem na tak ali drugačen način, je pristala v zaporu, pa naj si je po zahodnih standardih to zaslužila ali ne.

3.4.5 Sreča v zakonu

Rošana se je po svoji drugi poroki preselila v Amsterdam, kjer ji je mož razkril, da v resnici ni bogat. Več mesecev je bila med moževo odsotnostjo kot sužnja njegovi družini. Njena družina je bila razburjena, a ni mogla ničesar storiti. Ko se je njen mož vrnil, ji je razkril, da je v resnici bogat in da je bilo vse to samo test njene zvestobe. Od takrat naprej ima končno življenje, kot si ga je želela.

3.4.5.1 Ločitev

Ženske se od svojih mož ne morejo ločiti. Mina večkrat pomisli na ločitev od svojega nasilnega moža, s katerim se je (podobno kot Širin-Gol iz romana Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat) poročila zaradi bratove nespameti. Poleg sramu, ki bi z ločitvijo padel nanjo, jo drži v zakonu še dejstvo, da po ločitvi otroci pripadajo očetu ne glede na to, kako ravna z njimi.

V Afganistanu nasilje v družini ni nadzorovano, obstajajo celo določena pravila, kdo sme koga tepsti. Ko je Mino mož tepel, ga je njen oče nagnal stran.

Ni ga razdražilo to, da je tepel njegovo hčer; saj je vedel, da je pogosto tepena. Ne, bil je besen, ker tega ni počel sam. Oče namreč lahko v svoji hiši pretepe hčer –, vendar je v njegovi hiši ne sme tepsti nihče drug (prav tam, str. 299).

Nahida ima v primerjavi z Mino veliko sreče, saj se lahko tako loči od svojega moža kot tudi obdrži svojega sina. To ji uspe po zaključku šolanja v lepotni šoli, ko najde delo v lepotnem salonu neke nevladne organizacije. Zasluži dovolj denarja, da lahko začne podkupovati prvo ženo s sladkarijami, da prepriča moža, da se loči od nje in ji pusti obdržati sina.

Po drugi strani pa se mož lahko loči od žene. “‘Moškemu je tako lahko’, mi je povedala Rošana. ‘Vse, kar mora narediti, je, da pred pričo trikrat reče, ločujem se od tebe’” (prav tam. str. 18). To povzroči ženi veliko sramoto. “Če se moški loči od tebe, predpostavljajo, da je s tabo kaj narobe. Šepetali bodo, da si lena ali svojeglava ali slaba kuharica ali – najhujše od vsega – da pred poroko nisi bila nedolžna” (prav tam, str. 18).

3.4.5.2 Nasilje v zakonu

Debbie pogosto posluša izpovedi žensk, ki morajo v zakonu prenašati nasilje svojih mož. Pomisli, kako se počuti Afganistanka. “Podobno kot številne ženske je namreč še vedno čutila grožnjo terorizma, čeprav so talibi že zdavnaj zapustili državo. Vsak dan je tej grožnji zrla v oči v podobi moškega, s katerim se je poročila” (prav tam, str. 324).

Baharin mož se sprva zdi drugačen od ostalih mož. Bila sta srečna, delal je kot policist. Pogosto je bil priča grozovitim talibskim dejanjem. Nekega dne se je lotil skupine talibov, ti pa so ga tako močno pretepli, da je utrpel močne poškodbe možganov, ki so povzročile depresijo,

izgubo spomina in nenadzorovane izbruhe jeze. Začel je zaklepati Bahar in otroke v sobo in odhajati za več dni, pogosto jih je pretepal, tudi nosečo Bahar, ki je zato rodila prizadetega otroka. Kadar je bila v službi, se je loteval otrok. Z delom je postajala močnejša in nekega dne je zaslužila dovolj denarja za obisk zdravnika v Pakistanu. “Nekako je pakistanskemu zdravniku uspelo vrniti moškega, kakršen je bil, preden so talibi iz njega izbili spodobnost. Te različice takrat nisem poznala, očitno pa je Bahar kipela od sreče, da se je vrnila” (prav tam, str. 327).

Ko Debbie obišče zapor, se je najbolj dotakne zgodba mladega dekleta, ki uide nasilnemu možu, saj je Debbiejina zgodba podobna, le da ona za to ni bila obsojena. Prav tako ni pripravljena na razmere v zaporih, v katerih živijo ženske, ki se niso bistveno spremenile.

“Poročena je bila s starcem, ki jo je pretepal, in je pobegnila. Starši so jo prijavili policiji, ker je prekršila poročno zaobljubo” (prav tam, str. 146).

Kljub vsem zgoraj navedenim dogodkom je veliko moških prepričanih, da so ženske srečne.

“Naše ženske so srečne,” je vztrajal. “Poglej jih. V njihovem življenju ni nobenega stresa, nobene napetosti – za razliko od zahodnjakinj.” [...] Nisem ga želela izzvati v njegovi družinski hiši. Vendar sem si mislila: “Hej, prijateljček, tvoja žena mi je ravno v žep vtaknila listek, na katerem mi sporoča, kako nesrečna je! Tu ostaja edinole, ker jo ti zapiraš v zlato kletko” (prav tam, str. 180).

3.5 INTERVJU

Pobudo za intervju je dala najina mentorica, profesorica Gabrijela Rebec Škrinjar. Poklicala Center za tujce v Postojni, od koder so nas povezali z Uradom vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov. Tam so poiskali osebo, pripravljeno za intervju, in nas z njo povezali. Skupaj smo se odločile, da bo intervju potekal v sredo, 9. 3. 2022.

3.5.1 Struktura intervjuja

Izbrali sva polstrukturirani intervju, torej sva imeli vnaprej pripravljena vprašanja, ki pa sva jih med intervjujem lahko spreminjali, spustili ali dodali ter zamenjali vrstni red glede na potek pogovora. Ta vrsta intervjuja se nama je zdela najprimernejša, saj sva tako lahko dobili največ informacij o njeni izkušnji in nam je omogočal boljšo komunikacijo (razreševanje nesporazumov in dodajanje podvprašanj) glede na to, da je potekal v angleščini. Angleščina je jezik, v katerem smo se lahko tekoče sporazumevale, a ker je za vse tuji jezik, je še vedno prihajalo do manjših nesporazumov.

Vprašanja so bila odprtega in zaprtega tipa. Večina vprašanj je sicer bila odprtega tipa, a so se še vedno nanašala na določeno temo. Namen najinega intervjuja je bil dobiti vpogled v izkušnje intervjuvanke, mnenja in poglede, a še vedno pustiti prostor možnim dodatnim informacijam, ki niso bile neposredno povezane z vprašanji.

Srečanje je potekalo preko Zooma, ker živimo na različnih koncih Slovenije in bi se težko uskladile. Udeležili sta se ga tudi najini mentorici. Srečanje sva snemali zato, da sva lahko posnetek kasneje še enkrat poslušali ter se tako izognili napačnim ali izpuščenim informacijam.

3.5.2 Potek intervjuja

Vprašanja sva najprej pripravili v slovenščini, pri tem sva orientirali po hipotezah. Nato sva jih prevedli v angleščino in jih dopolnili. Na začetku intervjuja sva intervjuvanko opozorili, da je večina vprašanj precej direktnih, predvsem zato, da se izognemo nesporazumom. Dali sva ji vedeti, da lahko na vprašanja ne odgovori, če se ob njih počuti neprijetno oz. ogrožajo njeno varnost. Po koncu intervjuja je glede na zastavljena vprašanja izrazila željo, da ostane anonimna.

Najprej sva intervju zapisali ob poslušanju zvočnega posnetka. Vprašanja sva skupaj s podvprašanji strnili v smiselno celoto, nato pa sva intervju še enkrat poslušali, da sva se prepričali, da sva dobili prave informacije. Da bi kljub manjšim jezikovnim spremembam pomen povedanega ostal enak, sva intervjuvanki poslali že napisani intervju v pregled. Nato sva ga prevedli v slovenščino.

3.5.3 Rezultati intervjuja

Pogovor sva analizirali in nato povzeli svoje ugotovitve. Intervju nama je omogočil vpogled v dejansko dogajanje v Afganistanu, ki pa ni enako za vse ženske. Najina intervjuvanka predstavlja manjšino žensk, ki imajo vsaj nekaj sekundarne izobrazbe (glej Prilogo A (13)), je pripadnica Hazarov in šiitskih muslimanov. Torej se najini sklepi vežejo na njene in njej znane izkušnje.

26-letna sogovorka se je kot njeni štirje sorojenci rodila doma, saj tedaj ni bilo na voljo ustreznih ustanov. Danes je prisotnega več pristojnega osebja in ustanov (glej Prilogo A (7)). Z mlajšimi generacijami se spreminja tudi odnos do spola novorojenčka. Včasih so se bolj veselili rojstva dečka kot deklice. Takrat so pripravili večjo zabavo kot ob rojstvu deklice. V nekaterih skrajnih primerih je prihajalo do nasilja nad materjo, ko je rodila deklico, tudi če ni šlo za prvega otroka. V vprašankini družini razlike na podlagi spola niso bile prisotne, a jih je občutila s strani družbe.

Ko je bila vprašana o izkušnjah z nasiljem, je navedla le primer spolnega nasilja. Soočena je bila s seksističnimi in spolnimi žaljivkami ter otipavanjem. Podobno izkušnjo je imelo tudi veliko drugih žensk, a nimajo možnosti o tem spregovoriti. Tiho pa so tudi zato, ker bi v nasprotnem primeru onečastile svojo družino, saj so za spolno nasilje okrivljene le one. Obtožene so neprimerne obnašanja, kot sta na primer glasno smejanje, zadrževanje zvečer zunaj, s čimer naj bi privlačile neznane moške. Prav tako so obtožene neustreznega oblačenja, če nimajo pokritega celega telesa, kljub temu da ni uradnih pravil glede oblačenja. Tako je intervjuvanka zaradi varnosti nosila naglavno ruto oz. hedžab, a meni, da ima vsak pravico do izbire svojih oblačil.

Intervjuvanka, ki v Sloveniji dela magisterij, je svoji dve diplomi s področij angleške literature, političnih znanosti in javne administracije opravila v Afganistanu. Svojo primarno in sekundarno izobrazbo pa je pridobila v Pakistanu. Javne šole so v Afganistanu ločene po spolu, na zasebnih šolah in univerzah pa izvajajo skupno izobraževanje. Obiskovanje šol ni obvezno, a otroci, še posebej deklice, pograbijo vsako priložnost za učenje, četudi pouk poteka v šotorih ali na prostem. Na splošno so ljudje mnenja, da deklice ne potrebujejo šolske izobrazbe, ker je njihova naloga ostati doma in vzgajati otroke. Kot pripadnica hazarskega ljudstva, ki daje velik

pomen izobrazbi, je imela boljše možnosti za šolanje, k čemur je pripomogla tudi njena družina, ki jo je podpirala. Veliko podpore je bila deležna tudi na svoji poklicni poti.

Zakon njenih staršev je bil kljub takratnim časom le delno dogovorjen, saj si je njen oče sam izbral njeno mater, s katero je v sorodu. Prav tako ima delno pravico odločanja najina sogovorka. Svojega bodočega partnerja si lahko sama izbere, po mnenju njene družine pa mora biti dober človek. Ker se bliža 30. letu, je večkrat s strani družbe občutila pritisk, da bi morala že biti poročena. Kljub temu da je v muslimanskih narodih poligamija, posebno poliginija¹³, zelo razširjena, je njena hazarska skupnost ne podpira. V primeru, da se zakonca ločita, v tej skupnosti skrbništvo nad otroki dobi mož. Prav tako se lažje loči, tako s pravnega kot tudi z družbenega vidika, in nosi manjše posledice. Žensko doletijo hujše posledice tudi pri varanju, saj je bila v fizičnem stiku z moškim, ki ni njen mož oz. zaročenec. Če je ženska v romantičnem

razmerju z nekim tujim moškim, je najhujša kazen, ki jo lahko prejme, kamenjanje, medtem ko gre ta moški v zapor ali pa je prisiljen v poroko z žensko, ki jo je onečastil.

V letu, ko se je intervjuvanka rodila, so talibi zavzeli Kabul, zato se je njena družina tako kot mnoge druge preselila v Pakistan in tam preživela svoje otroštvo. Ob drugem zavzetju Kabula pa so jo Združeni narodi evakuirali v Slovenijo, kamor pa je prišla sama. Talibi so jo videli kot veliko grožnjo zaradi njene službe in aktivizma. Še vedno je v stiku z nekaterimi ljudmi v Afganistanu, ki zaradi okoliščin trpijo zaradi slabega duševnega zdravja. Mnogi, ki so živeli v Afganistanu med prvim talibskim režimom, menijo, da so se talibi od takrat še poslabšali. Postali so nevarnejši, mizoginistični¹⁴ in seksistični¹⁵. Intervjuvanka meni, da talibi tudi v prihodnosti ne bodo prizanesljivejši do žensk, saj so po njenem mnenju ena najbolj mizoginističnih skupin na svetu.

¹³ Zakonska zveza, v kateri ima moški lahko več žena (Barle idr., 1994).

¹⁴ Sovraštvo do žensk, ki se lahko kaže npr. v spolni diskriminaciji (Mizogin, 2022).

¹⁵ Miselnost ali ravnanje, ki temelji na zapostavljanju pripadnikov določenega spola, navadno žensk, in spoloma dodeljuje neenake lastnosti in priložnosti (Seksizem, 2022).

4 SKLEPI

V raziskovalni nalogi je bil s pomočjo različnih virov (strokovne literature, člankov, romanov, intervjuja, statističnih podatkov) opredeljen položaj ženske v afganistanski družbi. Na podlagi zbranih podatkov so bile potrjene ali ovržene na začetku postavljene hipoteze.

1. hipoteza: Rojstvo deklice pomembno zaznamuje tako njeno kot materino življenje.

Hipotezo sva potrdili.

Ker se dekleta velikokrat poročijo zelo mlada (glej Prilogo A (8, 15)), njihova telesa še niso dovolj razvita niti pripravljena na nosečnost in porod. Zato lahko prihaja do zapletov zlasti pri porodu (Shakib, 2006; Shakib, 2006; glej Prilogo A (8)). Do zapletov lahko pride tudi, ker rojevajo doma, same in brez strokovne pomoči (Shakib, 2006; glej Prilogo A (7)). Večinoma sploh nimajo na voljo bolnišnic oz. pristojnih ustanov, če pa jih imajo, so te v slabem stanju (Hosseini, 2008; Rodriguez, 2008), prenatrpane, brez ustrezne opreme in zdravil.

Nosečnost je poseben mejnik v Afganistankinem življenju, saj ima pomemben vpliv na njen družbeni položaj. Nesprejemljivo je, če oče otroka ni znan oz. z njo ni poročen (Hosseini, 2008). Poleg tega je sramota, če ženska rodi deklico (Rodriguez, 2008), še posebno kot prvega otroka. To lahko vodi v poostrene odnose znotraj družine (Hosseini, 2008), v nekaterih primerih pa so ženske za to lahko tepene (Shakib, 2006; glej Prilogo B). Rojstvo dečka pa jo povzdigne po družbeni lestvici, vsi so do nje prijaznejši, izboljša se tako družinski status v družbi kot njen v družini. Z rojstvom dečka dobi mati določene privilegije; lahko si izbori več svobode, mož je ne sili več v spolne odnose, izogne se nasilju (Rodriguez, 2008).

Deklice so že s samim rojstvom zaznamovane kot manjvredne, saj so dečki za afganistansko družbo koristnejši (glej Prilogo B). Ko morajo npr. starši izbirati med otroki, vedno kratko potegne deklica (Hosseini, 2008; Seierstad, 2006). To se pokaže že pri praznovanju otrokovega rojstva. Za dečke prirejajo veliko večje zabave kot za deklice (Shakib, 2006; glej Prilogo B). Na splošno več vlagajo v dečke kot v deklice; imajo več materialnih dobrin (Hosseini, 2008), družinski člani zbirajo denar za vzgojo dečkov (Shakib, 2006).

2. hipoteza: Afganistanska družba je dvolična glede ženske spolnosti.

Hipotezo sva potrdili.

Spolnost v Afganistanu prinaša neko stopnjo nevarnosti, s tem da je ta veliko večja za ženske kot za moške. Moški in ženske se ne smejo družiti od pubertete naprej (Hosseini, 2008). Torej nimajo možnosti za kakršnokoli zmenkarijo. Če do tega pride, so posledice hujše za ženske kot za moške, isto velja tudi pri varanju. Kaznovanje ženske lahko vodi v smrt, moški pa dobi kratko zaporno kazen ali pa je prisiljen v poroko (Seierstad, 2006; glej Prilogo B).

Ko pride do spolnega nasilja, so zanj krive ženske (Shakib, 2006; Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008; glej Prilogo B). Družba meni, da s tem, ko so po njenih merilih neprimerno oblečene, v množici hitro opazne, same in (ali) pozno zunaj, namerno privlačijo moško pozornost (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Seierstad, 2006; glej Prilogo B). Čeprav so ženske žrtve spolnega nasilja, skoraj vedno osramotijo svoje družine in si velikokrat vzamejo življenje, da povrnejo družinsko čast (Hosseini, 2008; Shakib, 2006).

Velikokrat so ženske prisiljene v nudenje spolnih uslug, kar sodi med spolno nasilje. Spolne usluge so pogosto poplačilo za neko pomoč, navadno denarno (Shakib, 2006; Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008). Revščina prisili ženske, da se ukvarjajo s prostitucijo, ki je kljub prepovedi druženja med moškimi in ženskami zelo razširjena (Shakib, 2006; Rodriguez, 2008). Čeprav moški žalijo ženske, ki ne ugodijo vsem njihovim zahtevam, da so prostitutke, se teh uslug še vedno v veliki meri poslužujejo (Hosseini, 2008).

3. hipoteza: Tradicionalni pogled žensko omejuje pri izobraževanju in poklicni poti.

Hipotezo sva potrdili.

Dekleta imajo slabše pogoje za pridobitev izobrazbe. Tradicionalni pogled na žensko prevladuje v revnejših predelih mest in na podeželju, še posebno v tistih predelih, kjer so se bojevali mudžahidi (Hosseini, 2008; Shakib, 2006). Če imajo dekleta izobražene starše, imajo večjo možnost šolanja (Hosseini, 2008), ampak ni vedno tako (Seierstad, 2006). Na šolanje imata velik vpliv tudi vera in etnična pripadnost (glej Prilogo B). Javne šole so ločene glede na spol tako za učence kot za učitelje. To pomeni, da če primanjkuje kvalificiranega ženskega kadra, bodo imela tudi dekleta manjšo možnost doseči ustrezno izobrazbo (glej Prilogo B).

Tradicionalna družba ne daje velikega pomena izobraževanju žensk (glej Prilogo A (9, 11, 12, 13, 14)), saj je mnenja, da so moški tisti, ki služijo denar, ženske pa naj doma skrbijo za hišo in otroke (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008; glej Prilogo B). Poleg tega se veliko moških boji izobraženih žensk, saj so se pripravljene postaviti zase in zahtevati več pravic (Shakib, 2006; Rodriguez, 2008). Delo jim lahko predstavlja pobeg od doma, moža in nasilja, a veliko žensk nima možnosti zaposlitve (glej Prilogo A (18, 19, 20)). Ker niso ustrezno izobražene, težko najdejo službo, poleg tega pa jih pri opravljanju dela lahko omejuje tudi mož ali družina (Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008). Ženskam je težko voditi kakršenkoli posel, zato ker nimajo znanja in izkušenj ali jim družba na višjih položajih ne zaupa (Rodriguez, 2008).

4. hipoteza: Poročena afganistanska ženska zaradi pritiska družbenih norm sploh ne more biti srečna.

Hipotezo sva ovrgli.

V zakonu je velikokrat prisotno nasilje (glej Prilogo A (6)), naj bo to fizično, psihično, spolno (čeprav sta poročena, moški izsili spolni odnos brez privolitve ženske) ali zanemarjanje. Nasilje se velikokrat opravičuje z neposlušnostjo in nepodrejenostjo ženske moškemu (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Rodriguez, 2008).

Dobri družinski odnosi so zelo odvisni od tega, koliko žen ima mož (velikokrat prihaja do konfliktov med ženami), od spola otroka, finančne stabilnosti in starostne razlike med zakoncema. Lahko pride do več deset let starostne razlike med zakoncema zaradi dogovorjenih porok. Ena izmed posledic dogovorjenih porok je odsotnost čustvene navezanosti (Hosseini, 2008), prihaja pa tudi do izjem (Shakib, 2006; Rodriguez, 2008; glej Prilogo B).

Na srečo žensk v veliki meri vpliva tudi vojna, saj takrat lahko izgubijo svoje može, očete, sinove, brate ... (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Seierstad, 2006).

Če odnos med zakoncema ni idealen, se lahko ločita, a ločitev žensko zelo negativno zaznamuje. Možu se je zakonsko lažje ločiti, poleg tega pa tudi družba tega ne obsoja (Rodriguez, 2008, glej Prilogo B). Žensko pa zaradi ločitve vidi kot nezaželeno. Med drugim ženski ločitev preprečuje dejstvo, da večinoma otroci pripadajo očetu (Rodriguez, 2008; glej

Prilogo B). Otroci pa v večini primerov ženskam predstavljajo edini smisel življenja (Seierstad, 2006).

Ženske imajo le redko možnost izbire svojega partnerja. Mož v zakonu prevzema vse odločitve glede njenega življenja; kako naj se oblači, ali lahko hodi ven, se izobražuje in dela, s kom se lahko družijo ... (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008). Ker je njeno življenje v zelo veliki meri odvisno od moškega, je pomembno, da se poroči. Za poroko je primerna le, če je nedolžna. Ljudje njeno nedolžnost na poročno noč tudi preverijo. Rezultati so lahko dvoumni, pri moških pa nedolžnost sploh ni pomembna, saj se niti ne more preveriti.

Kljub vsem zgoraj navedenim težavam imajo Afganistanke tudi obdobja sreče. Vsaj v začetku zakona niso vsi moške nasilni (Hosseini, 2008; Shakib, 2006; Rodriguez, 2008). Kljub dogovorjenim (Shakib, 2006; Seierstad, 2006; Rodriguez, 2008) oziroma delno dogovorjenim (glej Prilogo B) zakonom sta lahko zakonca čustveno navezana drug na drugega. Nekatera dekleta imajo celo možnost izbire svojega partnerja (Shakib, 2006; glej Prilogo B). Nekateri moške omogočajo svojim ženam veliko svobode pri opravljanju dela, izobraževanju (Shakib, 2006; Seierstad, 2006) itd. Kot je že bilo omenjeno, ženskam veliko sreče prinašajo tudi otroci. Afganistanke so ljubeče matere. Rojstvo sinov izboljša njihov položaj v družini in družbi, rojstvo deklic pa jim daje upanje, da bo nekdo skrbel zanje na starost.

5. hipoteza: Vojna in prisotnost talibov sta poslabšali kvaliteto življenja žensk.

Hipotezo sva potrdili.

Ena izmed boljših stvari, ki so jih uvedli Sovjeti, je bilo obvezno šolanje za ženske, kar pa so talibi s svojim prihodom ukinili. Po njihovi interpretaciji Korana (šeriatsko pravo) namreč žensko izobraževanje ni pomembno (Shakib, 2006; glej Prilogo B). Posledično ženske tudi niso smele delati (Shakib, 2006, Rodriguez, 2008; glej Prilogo B), kar deloma velja še danes. Z drugim prihodom na oblast so odstavili ženske z višjih položajev in zaprli del dekliški šol, a so obljubili, da jih bodo odprli po 21. 3. 2022 (afganistanskem novem letu). Mnogi so bili glede njihovih obljub skeptični zaradi njihovega odnosa do ženske izobrazbe (glej Prilogo B) in njihovi dvomi so se izkazali za upravičene.

S tem ko so prepovedali delo žensk (drugi udar), se je povečalo število družin, ki živijo pod pragom revščine. Še posebej to velja za tista gospodinjstva, kjer za družine zaradi takšnih in drugačnih razlogov skrbi ženska, saj so s tem izgubila edini dohodek.

Talibski zakoni so omejili ženske na vseh področjih življenja; v javnosti so se lahko pojavile le z moškim spremstvom, niso smele imeti stikov s tujci, veljala je policijska ura, niso se smele pojavljati v medijih, niso se smele udeleževati nobenih javnih aktivnosti (zabave, športa, porok ...), niso smele biti opazne v javnosti (morale so biti oblečene v temna oblačila, ki jim pokrivajo celo telo, biti tiho, se ne smejeti ...).

5 ZAKLJUČEK

Glede na zgoraj povedano na življenje afganistanskih žensk vpliva veliko dejavnikov, med njimi predvsem družba in talibi. Ženske se kljub zatiranju zavedajo svojega pomena v družbi. One so tiste, ki vzgajajo otroke in skrbijo za svoje može. Čeprav jim ni dovoljeno delati, so na primer glavna sila pri preprečevanju otroške paralize, saj lahko le one hodijo po tujih domovih (Hibbert, 2018). Tudi mlada dekleta se zavedajo svoje vloge v razvoju družbe, zato sodelujejo pri projektih, kot je izdelovanje ventilatorjev med pandemijo covida-19 (Murphy, 2021).

Ženske se za svoje pravice borijo na protestih v Afganistanu. Podporo jim izkazujejo njihovi podporniki s protesti po svetu. Zanimivo bi bilo naprej raziskovati, na katere načine se ženske še upirajo zatiranju in zakonom, ki jih omejujejo na vseh področjih življenja. Poleg tega bi lahko raziskali načine, s katerimi jim lahko mi kot Neafganistanci pomagamo, in koliko so npr. organizacije, namenjene pomoči v Afganistanu, dejansko učinkovite. Zanimivo bi bilo izvedeti, ali v Afganistanu sploh obstajajo podobne organizacije. Koristno bi bilo tudi spoznati moški pogled na družbeni položaj žensk in ga primerjati z ugotovitvami te naloge.

Na zunaj je Afganistan res videti kot Moškistan, saj so moški veliko bolj v ospredju kot ženske. Na splošno se pogosteje pojavljajo v javnosti, predstavljajo veliko večino politikov, zasedajo vodilne položaje v družbi (glej Prilogo A (22, 23)) in predstavljajo večji delež delovne sile (glej Prilogo A (18, 19, 20)). Ampak glede na to, da se toliko norm in pravil nanaša na ženske in da so prav one tiste, ki so temelj afganistanske družbe, bi lahko Afganistan imenovali kar Ženskistan.

6 LITERATURA

Afghan Girls Head Back to School as Taliban End Ban. (23. 3. 2022). *Asharq Al-Awsat*.
Afghan Girls Head Back to School as Taliban End Ban | Asharq AL-awsat (aawsat.com)

Afghan NGO women 'threatened with shooting' for not wearing burqa. (21. 1. 2022). France
24. [https://www.france24.com/en/live-news/20220121-afghan-ngo-women-
threatened-with-shooting-for-not-wearing-burqa](https://www.france24.com/en/live-news/20220121-afghan-ngo-women-threatened-with-shooting-for-not-wearing-burqa)

Antoličič, G., Frantar, Š., Popovič Lazar, G. in Režek, M. (2021). *ZGODOVINA 4, sodobnost*. Mladinska knjiga.

Åsne Seierstad. (14. 3. 2022). V *Wikipedija: prosta enciklopedija*. Åsne Seierstad -
Wikipedia

Barle, A., Počkar, M., Ratkai Ilič, M., Popit, T., Novak Fajfar, B., Slokan, A., Pluško, A. in
Pokeršnik, B. (1994). *Sociologija: Gradivo za srednje šole*. Zavod Republike
Slovenije za šolstvo in šport.

Conflict, climate crisis and COVID-19 pose great threats to the health of women and
children. (24. 9. 2020). *Unicef*. Conflict, climate crisis and COVID-19 pose great
threats to the health of women and children (unicef.org)

Deborah Rodriguez. (14. 3. 2022). V *Wikipedija: prosta enciklopedija*. Deborah Rodriguez
(writer) - Wikipedia

Emancipacija. (2022). V *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2. dopolnjena in deloma
prenovljena izd.). Fran/iskanje/emancipacija

Explore All Countries - Afghanistan. (3. 3. 2022). *The World Factbook*. Afghanistan - The
World Factbook (cia.gov)

Fitzgerald, M. (29. 7. 2010). Vindication for Bookseller of Kabul as court orders author to
pay damages The Irish Times. [https://www.irishtimes.com/news/vindication-for-
bookseller-of-kabul-as-court-orders-author-to-pay-damages-1.629103](https://www.irishtimes.com/news/vindication-for-bookseller-of-kabul-as-court-orders-author-to-pay-damages-1.629103)

- Fundamentalizem. (2022). V *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2. dopolnjenja in deloma prenovljena izd.). Fran/iskanje/fundamentalizem
- Girls increasingly at risk of child marriage in Afghanistan. (12. 11. 2021). *Unicef*. Girls increasingly at risk of child marriage in Afghanistan (unicef.org)
- Hibbert, C. (24. 10. 2018). Women on a mission: Eradicating polio in Afghanistan. *Unicef*. *Women on a mission: Eradicating polio in Afghanistan | UNICEF*
- Hill, A. (31. 7. 2010). Bookseller of Kabul author Åsne Seierstad: 'It's not possible to write a neutral story'. The Guardian. Bookseller of Kabul author Åsne Seierstad: 'It's not possible to write a neutral story' | Åsne Seierstad | The Guardian
- Hosseini, K. (2008). *Tisoč veličastnih sonc*. Mladinska knjiga Založba, d. d.
- Ibrahim A. (23. 8. 2021). Explainer: The Taliban and Islamic law in Afghanistan. *Aljazeera*. Explainer: The Taliban and Islamic law in Afghanistan | Taliban News | Al Jazeera
- Kamanga-Njikho, V. in Tajik, Q. (21. 4. 2020). Female-headed households bear the brunt of Covid-19 as livelihood gaps increase. *Unicef*. Female-headed households bear the brunt of Covid-19 as livelihood gaps increase | UNICEF South Asia
- Krušič, M. (1991). *Jugozahodna in južna Azija*. Mladinska knjiga.
- Motlagh, J. (2021). NEVARNA LOČNICA V AFGANISTANU. *National Geographic Slovenija; Neraziskano osončje*, 16(9), 84-109.
- Mujahideen, Afghani rebels. (b.d.). *Britannica*. mujahideen | Afghanistan, History, Meaning, Significance, & Facts | Britannica
- Murphy, B. (9. 11. 2021). Hidden Heroes [Podkast]. Episode 5: Daring to Dream. Hidden Heroes | UNICEF
- Perria, S. (20. 2. 2022). In remote Bamiyan, a school run by an Afghan woman offers hope. *Aljazeera*. In remote Bamiyan, a school run by an Afghan woman offers hope | Education News | Al Jazeera

- Počkar, M. (2013). Teme iz sociologije. ? DZS, založništvo in trgovina, d. d.
- Počkar, M., Andolšek, S., Popit, T. in Barle Lakota, A. (2011). Uvod v sociologijo. DZS, založništvo in trgovina, d. d.
- Popalzai, M., Stambaugh A. (24. 3. 2022). Taliban postpones return to school for Afghan girls above 6th grade. *CNN*. Taliban postpones return to school for Afghan girls above 6th grade - CNN
- Rodriguez, D. (2008). *Lepota za tančico*. Mladinska knjiga Založbe, d. d.
- Sašo. (26. 6. 2014). Kakšna je razlika med šiiti in suniti? *Renton* [blog]. Kakšna je razlika med suniti in šiiti? – Renton
- Shakib, S. (2006). *Afganistan, kamor se Bog pride le zjokat*. Založba Eno.
- Siba Shakib. (14. 3. 2022). V *Wikipedija: prosta enciklopedija*. Siba Shakib - Wikipedia
- Seierstad, Å. (2006). *Knjigarnar iz Kabula*. Založba Meander.
- Some of the restrictions imposed by Taliban on women in Afghanistan. (b.d.). Rawa. some of the restrictions imposed by Taliban in Afghanistan (rawa.org)
- Taliban says all Afghan girls will be back in school by March. (17. 1. 2022). *Aljazeera*. Taliban says all Afghan girls will be back in school by March | Women's Rights News | Al Jazeera
- Terorizem. (2022). V *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2. dopolnjenja in deloma prenovljena izd.). Fran/iskanje/terorizem
- The history of Afghanistan. (9. 9. 2012). *Gandhara*.
https://archive.ph/20120909000527/http://www.gandhara.com.au/afghan_table.html
- United Nations Development Programme. (b. d.).
<https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/SVN>
- United Nations Development Index. (b.d.). <https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/AFG>

PRILOGE

PRILOGA A: STATISTIČNI PODATKI

V tej preglednici so zbrani statistični podatki, ki se nanašajo na splošen položaj afganistanske in slovenske ženske. Podatki veljajo za leto 2019 in so dobili pridobljeni na spletnih straneh Organizacije združenih narodov (<https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/SVN> (za Slovenijo) in <https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/AFG> (za Afganistan)).

	Kriteriji razvoja države	Afganistan	Slovenija
1	HDI	0,511	0,917
2	Pričakovana življenjska doba (indeks)	0,690	0,943
3	Pričakovana življenjska doba (leta)	64,8	81,3
4	Neenakost spolov – indeks (GII)	0,655	0,063
5	Razmerje v razliki spolov pri rojstvu (moški proti ženskim rojstvom)	1,06	1,06
6	Mladostniška rodnost (rojstva na 1000 žensk 15–19 let)	69,0	3,8
7	Razmerje porodov s prisotnim usposobljenim zdravstvenim osebjem (%)	58,8	ni podatkov
8	Umrljivost mater (smrti na 100.000 preživelih ob porodu)	638,0	7,0
9	Neenakost v izobrazbi	45,4	2,1
10	Pričakovana doba šolanja	10,2	17,6
11	Pričakovana doba šolanja, ženske	7,7	18,3
12	Pričakovana doba šolanja, moški	12,5	16,8
13	Populacija z vsaj nekaj sekundarne izobrazbe, ženske (% 25 let in starejše)	13,2	97,2
14	Populacija z vsaj nekaj sekundarne izobrazbe, moški (% 25 let in starejše)	36,9	98,3

15	Otroška poroka, ženske poročene do 18. leta (% žensk 20–24 let, ki so poročene ali v partnerski zvezi)	28,0	ni podatkov
16	Nasilje nad ženskami – kadarkoli doživeto, intimni partner (% ženske populacije nad 15 let)	50,8	13,0
17	Ženske z računom v finančni instituciji ali s ponudnikom mobilnih denarnih storitev (% ženske populacije nad 15 let)	7,2	96,9
18	Razmerje med zaposlenostjo in populacijo (% nad 15 let)	43,5	55,9
19	Stopnja udeležnosti v delovni sili (% nad 15 let), ženske	21,6	53,4
20	Stopnja udeležnosti v delovni sili (% nad 15 let), moški	74,7	63,4
21	Nezadovoljene potrebe po načrtovanju družine (% poročenih ali v zakonski zvezi žensk rodna doba, 15–59 let)	24,5	ni podatkov
22	Delež sedežev v lokalni upravi, ki jih zasedajo ženske (%)	16,5	33,6
23	Delež sedežev v parlamentu (% ki ga zasedajo ženske)	27,2	22,3

PRILOGA B: INTERVJU

Ali nam lahko za začetek poveste nekaj osnovnih informacij o sebi? Na primer, koliko ste stari, v katerem predelu države ste se rodili, kateri etnični skupini pripadate?

Rojena sem bila v eni izmed afganistanskih provinc, imenovani Ghazni, stara pa sem 26 let. Pripadam etnični skupini Hazarov, skupnosti šiitskih Hazarov.

Ste se kdaj selili znotraj Afganistana ali ste ostali, kjer ste bili rojeni?

Stara nisem bila niti eno leto, ko se je moja družina odločila pobegniti iz države, saj je bilo takrat prvo obdobje talibov. Ko so prišli na oblast, smo se (z družino) odločili zbežati v eno izmed sosednjih držav, kjer sem preživela svoje otroštvo. Nato smo se vrnili v državo (Afganistan) leta 2010 ali 2009, ker smo dobili priložnost, da gremo na univerzo oz. pridobimo višjo izobrazbo.

V kateri državi ste preživeli svoje otroštvo?

V Pakistanu.

Kako, zakaj in kdaj ste prišli v Slovenijo?

Ko je padel Kabul, so bili prva tarča talibov bivši zaposleni na prejšnji vladi, aktivisti in tisti, ki so delali s tujci. Na primer z EU, OZN in mednarodnimi organizacijami. Delala sem z različnimi mednarodnimi organizacijami in v pisarni prve dame Afganistana. Torej sem delala v eni najpomembnejših vej oblasti, in to je izvršilna oblast, in sicer v predsedniški palači. Poleg uradne službe sem bila tudi aktivistka. Biti ženska aktivistka je bilo samo po sebi velika grožnja za žensko skupnost v državi, torej talibanom ni bilo težko prepoznati in ogroziti ljudi, kot sem jaz. Pred tem so nam tudi svetovali, naj izvajamo nekatere varnostne ukrepe, saj so nam neposredno grozili. Univerzo, kjer sem diplomirala, so napadli in imela sem srečo, saj nam je le petim ali trem uspelo ulti z univerze. V nasprotnem primeru nihče ne ve, kakšne bi lahko bile posledice. Torej, vse te stvari so me spravljale v nevarnost in 25. 8. 2021 so me evakuirali s pomočjo Evropske unije, 26. 8. pa smo prispeli v Madrid. Zatem se je EU odločila, da nas razporedi v različne evropske države, in pristala sem v Sloveniji.

Povedali ste nam nekaj glede svoje službe v Afganistanu, kaj pa delate tukaj?

Moj načrt je še vedno opraviti tukaj magisterij, sicer pa obiskujem tečaj slovenščine, da bi se lahko vključila v družbo. Poleg tega seveda nadaljujem tudi z aktivizmom. Večino časa sem v stiku z mladimi, kot sta na primer vidve, in jim pomagam, kako izkazati solidarnost dekletom v Afganistanu. Poleg tega ozaveščam ljudi o dogajanju v Afganistanu, ker lokalne medije nadzorujejo talibi in mediji ne morejo poročati o vsaki kršitvi človekovih pravic, ki se tam zgodi. Poleg tega sem tudi ena od štipendistov centra Global Campus of Human Rights. In Univerza v Ljubljani kot sodelujoča skrbi za štipendijo, torej poskušamo narediti nekaj raziskav o Afganistanu.

Ste prišli sami v Slovenijo ali imate s sabo še kakšne družinske člane ali prijatelje?

Sama sem. Nobenih družinskih članov ali sorodnikov.

Ste še vedno v stiku s svojo družino?

Da, še vedno smo v stiku, a sledimo nekaterim varnostnim ukrepom.

Povejte nam nekaj o svoji izobraževalni poti? Kakšno izobrazbo imate in kje ste jo pridobili?

Svoje osnovno in sekundarno šolanje sem opravila v Pakistanu. Kot migrantom nam je bilo težko pridobiti izobrazbo, ampak nam je uspelo. V Pakistanu smo imeli občutek, da ni bilo nobene boljše možnosti za pridobitev izobrazbe. To je bil eden od razlogov, zakaj smo se vrnili v Afganistan. Čeprav nam je bilo uradno dovoljeno, so nam vrnitev oteževale nekatere socialne norme oz. kulturne ovire. Moj oče je velik podpornik izobrazbe, še posebno za dekleta, tako sem opravila svojo srednješolsko izobrazbo v Afganistanu in nato sem delala sprejemne izpite za sprejem oz. vpis na javno univerzo. Izpite sem opravila in bila sem sprejeta na fakulteto, kjer sem študirala angleško literaturo, torej sem diplomirala na kabulski univerzi, ki je javna in ena izmed najpomembnejših univerz v državi. Preden sem diplomirala, sem se odločila še za diplomo iz političnih znanosti in javne administracije na ameriški univerzi v Afganistanu. Tik pred padcem Kabula sem diplomirala.

Ste v Afganistanu obiskovali mešane ali po spolu ločene šole?

No, javne šole so ločene po spolih, privatne pa niso. V zasebnih šolah imamo praktično skupno izobraževanje. Kar pa se tiče univerz, sem se šolala na eni od javnih univerz, kjer je bilo skupno

izobraževanje, enako velja za zasebne šole. Torej imamo skupno izobraževanje v javnih in zasebnih univerzah in zasebnih šolah. Ampak jaz govorim, kako je v Kabulu.

Ali ste opazili kakšne razlike glede odnosa do šolanja tu in v Afganistanu?

Imela sem privilegij obiskati šole tukaj, in kar sem najprej opazila, je, prvič, kako vlada dovoli še posebno dekletom v šolo. Mislim, tu, kot razumem, je osnovna šola (1. do 9. razred) obvezna po zakonu, torej otroci morajo pridobiti svojo izobrazbo. V Afganistanu ni obvezno hoditi v šolo. Kar sem zares opazila in kar je moj prvi vtis tukaj, je večje število deklic v šolah kot dečkov. V Afganistanu je bilo nasprotno, tako je bil to prav prvi vtis, ki sem ga imela. In drugič, videla sem, kako opremljene so šole tukaj. Tu seveda ni nobenih varnostnih groženj, učenci imajo na voljo vse stavbe, ki jih potrebujejo. V Afganistanu smo imeli nekaj šol, ki sploh niso imele stavbe, tako so imeli na žalost v nekaterih delih države učenci pouk v šotorih, nekateri od njih celo v puščavah brez strehe nad glavo. Ampak kar sem zares opazila v Afganistanu, je, da so otroci, še posebno dekleta, kljub vsem izzivom in pomanjkanju objektov, tudi pomanjkanju izobraženih učiteljev, željni znanja. Iskali so vsako priložnost za udeležbo pri pouku. Ker je bilo takih priložnosti zelo malo, smo jo, ko smo naleteli na takšno možnost, hitro in takoj izkoristili.

Omenili ste, da vaš oče podpira izobraževanje deklet, in glede na to, da imate dve diplomi, so vam starši res stali ob strani. Je kdo drug, morda drugi sorodniki ali znanci, imel karkoli proti vašemu šolanju?

Kako ljudje gledajo na izobrazbo deklet, se razlikuje od družine do družine. O tem govoriti v Afganistanu je zelo zapleteno. Tega ne moremo povzeti v enem ali nekaj stavkih. Svojo družino lahko postavim v kategorijo na sredini, ne tako konzervativni niti liberalni, ampak še vedno bi rekla, da so boljši od ostalih. Nekaj naših konzervativnih sorodnikov je menilo, da podpiranje dekliške izobrazbe ni najboljša ideja, ker so prepričani, da se morajo dekleta, ko dosežejo določeno starost, poročiti, in ko se poročijo, ni potrebe po izobrazbi, saj je njihova naloga vzgajati otroke in opravljati hišna opravila, torej zakaj bi jo potrebovale. Imajo moške člane družine, ki služijo kruh, torej ni nobene potrebe po šolanju in delu v pisarnah. Okoli mene je bilo zelo malo prijateljev, ki so enako razmišljali. Šlo je večinoma za moške poglede.

Med raziskovanjem sva naleteli na članek, v katerem je pisalo, da so Hazari bolj odprti in bolj podpirajo izobraževanje deklet kot na primer Paštuni. Se vam zdi to res glede na vaše izkušnje?

Delno bi rekla, da je to res. Jaz bi bila primer take skupnosti. Zares podpiramo izobraževanje deklet in pred kratkim smo imeli hazarske dečke, celo Hazarske moške, ki so prevzeli vlogo zaveznikov žensk pri zagovarjanju izobraževanja deklet, ker se v naši skupnosti spodbuja miselnost, da je izobrazba eno od osnovnih orodij za spopadanje z nasiljem in nazadnjaštvom družbe. Zares verjamejo v vlogo ženske v družbi in bolj kot so ženske izobražene, boljše generacije bomo imeli v prihodnosti. V to torej moja skupnost verjame. Kraj v Kabulu, kjer sem živela, je bil po večini hazarsko območje. Lahko sem videla, da so bile šole tam polne deklet. Torej smo imeli veliko število deklet, ki so obiskovala še posebno osnovne in sekundarne šole. Še ena zanimiva stvar v naši skupnosti je, da so starši tisti, ki so ustvarili platformo in dali dovoljenje dekletom za nadaljnji študij v tujini, tudi v ZDA in evropskih državah. Tako zelo so podpirajoči. In ko se zbirajo, ponosno rečejo, da so njihove hčere dobile štipendije, na primer v evropskih državah oz. katerikoli državi, kjer je kakovost izobrazbe boljša. Tak primer sem tudi jaz. Ko sem dobila svojo štipendijo, je moj oče ponosno vsem govoril, da je njegova hči dobila štipendijo in da bo delala svojo drugo diplomo. To je res, to lahko rečem samozavestno.

Ali vas je vaša družina podpirala pri vašem poklicu? Ali so bili ponosni na vas glede na to, kako pomembno službo ste imeli?

Seveda. Vedno bom hvaležna svojemu očetu in bratom. Oni so bili tisti, ki so mi svetovali, kako naj se bolje odrežem pri svojem delu in kje bi bilo dobro mesto zame, da si zagotovim socialno varnost in imam dobre možnosti za poklicno razvoj. Vedno so mi svetovali, me podpirali in spodbujali.

Omenili ste, da imate brate, ali imate tudi kakšno sestro?

Da, imam. Skupaj nas je 5 sorojencev.

So vaši starši med otroki kdaj delali razlike, še posebej med vami in vašimi brati, ko ste odraščali?

V smislu dajanja priložnosti ali svobode tega nisem občutila. Na primer, da bi me prikrajšali za določene priložnosti oz. možnosti za izobrazbo ali za svobodo gibanja ali celo svobodo pri izbiri svojega življenjskega partnerja. Osebnost tega nisem izkusila, ampak še vedno je veljala določena meja za vse nas. Morali smo biti varni.

Ali so ljudje okrog vas, na primer sosodje ali drugi družinski člani, delali kakšne razlike glede vas in vaših bratov?

Ljudje okrog mene so menili, da so moji bratje bolj koristni mojim staršem. Ker lahko boljše poskrbijo za družino in imajo lahko boljše službe, plače in večji vpliv. V tem smislu da, imeli so nek diskriminatoren pogled, ker se konec koncev od žensk pričakuje, da se poročijo, torej ne bodo tako koristne za družino kot fantje. In tudi glede gibanja, z vidika družbe ni bilo primerno, da so dekleta ali ženske zunaj, ko se stemni. To ni bilo sprejeto kot pozitivno. Diskriminacija je bila tudi glede širjenja socialne mreže. Moj brat se je na primer lahko družil s komerkoli. Seveda je bilo do neke mere omejeno tudi fantom, a jaz se nisem počutila tako, kot so se počutili moji bratje.

Nekaj smo že govorili o vaših starših, bi želeli še kaj dodati?

Moj oče je izobražen, moja mama pa ni. Lahko rečem, da sta naša izobrazba in način, kako smo se izobraževali, vplivala tudi na mojo mater. Ona je ena izmed mojih največjih podpornikov in včasih mi tudi svetuje. Ona je moja vzornica.

Vaši starši pripadajo generaciji pred vašo in njihove izkušnje se najverjetneje razlikujejo od vaših. Je bil njihov zakon dogovorjen ali sta si sama izbrala partnerja?

Delno je bil dogovorjen, saj je njuna generacija popolnoma drugačna od moje. Družba je od njiju zahtevala, da sta sklenila dogovorjen zakon. Vendar je moj oče prvi izbral in izbral je mojo mater. Zato sem rekla, da je delno dogovorjen. Ampak moja mama je srečna z mojim očetom. Sta pa sorodnika, nista si bila popolna tujca, saj sta bratranca.

Kako gleda hazarska skupnost na poligamijo? Imajo moški pogosto več žena?

S hazarskega vidika nismo največji podporniki tega, da ima moški več žena, zato ker verjamemo, da če to opravičujejo z uporabo šeriatskega prava ali s čimerkoli, povezanim z

vero, to ni res, ker način njihove interpretacije ni posodobljen in vključujoč. Torej nismo največji podporniki poligamije, še posebno mlajša generacija.

Ali veste kaj o nosečnostih svoje matere? Je imela možnost iti v bolnišnico ali je rodila doma?

V tistih časih ni bilo nobenih ustanov, kjer bi lahko rodila. Vseh pet otrok je bilo rojenih doma.

So ljudje imeli različne odzive, ko je bila rojena deklica in ko je bil rojen deček?

Če govorimo o generaciji mojih staršev, seveda je bila takrat prisotna zelo močna miselnost, da je boljše imeti dečke kot deklice. Celo načini praznovanja rojstev deklic in dečkov so se razlikovali. Večje zabave so imeli ob rojstvih dečkov kot deklic. Seveda to ni veljalo za vsako družino, ampak kot so mi moji starši pravili, je bilo tako v nekaterih družinah, tudi sedaj. Ampak če grem v skrajnosti, smo na žalost imeli nekaj primerov, ko je žensko mož pretepel, ker je rodila deklico. Bila je obtožena, da je ona kriva, da se je rodila deklica. Tudi če se je deklica rodila kot drugi, tretji in ne samo prvi otrok.

Ali ste kdaj doživeli kakršno koli nasilje?

Z vidika družbe seveda. Biti imenovana z nekaterimi seksističnimi ali s spolom povezanimi besedami je vrsta spolnega nadlegovanja oziroma spolnega nasilja, ki smo ga jaz in na tisoče deklet kot jaz doživele. Še posebej na ulicah, s strani fantov. Enkrat se me je nek fant v javnosti dotikal brez mojega dovoljenja, kar je zelo konkreten primer spolnega nasilja. To sem doživela samo zato, ker sem bila ženska in sem hodila ven kot sem želela, ne popolnoma, ampak deloma.

Ali imajo žrtve spolnega nadlegovanja kakšne podporne skupine, kjer lahko varno govorijo o tem, ali je to še vedno tabu tema?

To je zelo občutljiva tema v Afganistanu. Ker je miselnost glede tega odvisna od glave družine. Torej je večina deklet raje tiho glede tega, ker bi jih obsojali in bi bile prve, ki bi jih vprašali: "Ooh, imaš kakšen problem, ker nisi bila primerno oblečena, ker si se glasno smejala, ker si bila zunaj pozno ponoči?" To miselnost opravičujejo spolna dejanja drugih proti ženskam. Zato je večina deklet tiho, saj jih obsojajo različne skupine, celo njihove družine in uradniki: "Nekaj je bilo narobe s tabo, da si bila zlorabljen." A obstajajo nekatere aktivistične skupine, ki so glasne in se borijo proti temu, proti normaliziranju spolnega nasilja proti ženskam, na žalost.

Se pogosto zgodi, da je ženska zaprta, ker je bila spolno zlorabljena?

Jaz o tem nisem veliko slišala, so pa bile ženske aretirane, ker so imele fizične stike z moškimi, ki niso njihovi možje ali zaročenci. Za veliko takih primerov sem slišala. Lahko so imeli fizične stike v zasebnosti, ampak nevarno bi bilo, če bi jih kdorkoli izdal policiji, potem bi bili aretirani. Dekleta so bila v zaporu samo zato, ker so imela fizične stike z neznanci. Ampak moški so bili tudi zaprti.

Kakšno je vaše mnenje glede ženskega oblačenja?

Ljudje, ki so fundamentalisti, glede oblačenja žensk zagovarjajo svojo miselnost s svojo interpretacijo religije. Razlagajo si jo na zelo ekstremen način. Osebno ne gledam na oblačenje žensk s strani religije ali s strani islama, kljub temu pa spoštujem svobodo odločitve za vse, tako ženske kot moške. To, da lahko izbirajo, kaj si res želijo ali ne želijo obleči, razen če jim to škoduje. Jaz uporabljam naglavni šal predvsem zato, ker sem želela biti varna in to je bil edini način. Bilo mi je nekako neposredno vsiljeno, da ga nosim.

Ste nosili naglavni šal le zaradi svoje varnosti?

Mogoče, če bi to vprašali drugo Afganistanko, bi dobili drugačen odgovor. Z mojega stališča to ni bilo povezano z religijo, ampak je šlo bolj za mojo varnost, saj sem se počutila varno, ko sem nosila svoj naglavni šal v javnosti. Samo v javnosti.

Torej niste nikoli nosili naglavnega šala doma ali ko ste bili s svojimi bližnjimi sorodniki?

Če so na srečanju prevladovala ženske, nisem imela naglavnega šala. Na primer na zabavah, a le v zaprtih prostorih. V javnosti sem vedno nosila naglavni šal.

Je bilo nošenje hedžaba ali burke naročeno s strani oblasti? So bile kazni, če ga ženska ni nosila, ali to ni bilo tako strogo?

Glede tega, kaj točno nositi, ženske pravno niso dolžne upoštevati določenega kodeksa oblačenja, a moramo slediti pravilu, da mora biti telo pokrito. Nošenje burke pa je bolj povezano s tem, kje ljudje živijo. Tako se na primer v določenih predelih države, še posebej kjer prevladujejo Paštuni, od žensk zahteva, da nosijo burko, ko gredo ven, še posebej s strani moških članov njihove družine.

Ali veste za kakšen primer varanja? Kakšne so bile posledice za ženo in kakšne za moža?

Poznam nekoga, ki se je ločil. Odvisno je od tega, kdo vara. Če vara ženska, so posledice hujše, kot če vara moški. Če vara moški, zanj posledice niso tako hude kot za žensko. Po družinskem zakoniku, eden izmed virov zanj je šeriatsko pravo, na žalost pravno in zakonito ženska nima toliko svobode glede ločitve ali kakršnekoli uradne razveze kot moški. Zato je ženskam težje kot moškim. Če moški vara, zanj ni velika stvar, da se loči ali si najde drugo ženo. Ima to svobodo, ki je ženske nimajo.

Kako družba gleda na ločitev?

Ločitev je grozna v kontekstu Afganistana, še posebej če se ve, da je ženska ločenka. Vsi nanjo gledajo drugače. Torej je živeti kot ločenka v Afganistanu zelo težavno, ker je to kulturno, versko in z družbenega vidika to res nekaj groznega. Vsi se izogibajo ločitve.

Je lažje biti ločen moški kot ločena ženska?

Ja, seveda je moškim lažje. Videla sem veliko primerov, ko so se možje ločili od svojih žen. Zanje ni bila velika stvar, da so se še enkrat poročili.

Kdo ima skrbništvo nad otroki po ločitvi?

V takih primerih je zelo težko reči, saj se v večini predelov Afganistana ljudje raje ravna po svojih pravilih kot po uradnih zakonih. Je zelo različno, v moji skupnosti bi na primer imel skrbništvo oče.

Se želite poročiti? Si lahko sami izberete partnerja ali je to odločitev vaših staršev?

Rekla bi, da sem ena srečnejših afganistanskih deklet, ko govorimo o izbiri svojega partnerja. Da, sem samska in seveda bi se rada poročila. Moj oče je sam obljubil čisto vsem svojim otrokom, da lahko svobodno izberejo svojega življenjskega partnerja. V bistvu imam 50 % te izbire, izbiranja svojega življenjskega partnerja, in preostalih 50 % pripada ostalim družinskim članom, predvsem očetu. To je zaradi nadziranja mojega partnerja; bi bila srečna z njim ali ne. Ponudijo mi svoje predloge, dajo mi nasvete ali mislijo, da je ta fant dober zame ali ne, ampak to ne pomeni, da me silijo v zaroko ali poroko. Dva izmed mojih starejših sorojencev sta poročena in njun zakon ni bil popolnoma dogovorjen. Moj oče je vedno zagotovil, da se strinjamo z določenim fantom ali dekletom.

Ali vaša družina zahteva, da vaš bodoči partner pripada enaki etnični skupini (Hazari) in veri (šiitski muslimani) kot vi?

Moji starši so mi vedno pravili, da je najpomembnejše, kakšen je. Kot človek mora biti dober, podpirajoč, prijazen, spoštljiv do žensk in brez predsodkov.

So vaši sorodniki ali družina na splošno kdaj pritiskali na vas, da se poročite?

Zelo redko je doseči starost 26 ali 27 let in biti samski v naši družbi. Neposredno so me silili v poroko, saj pravijo [družba]: "Ne smeš doseči 30 let ..." Nekako posegajo v mojo osebno odločitev. Rekli so mi, da se moram poročiti, preden bom stara 30 let, da ne smem biti starejša in take stvari.

Ali veste kaj glede kazenskega pregona žensk v Afganistanu?

Odkvisno je od tega, ali upoštevajo običajno pravo ali državno pravo. V nekaterih vaseh ima običajno pravo večji vpliv, ker imajo svoje utemeljitve. Bolj je praktično predvsem glede časa, saj je časovno zelo potratno, poleg tega pa je tudi cenejše. Če grem v skrajnosti, imeli smo nekaj primerov, ko so ženske kamenjali in še vedno jih, ko gre za, po njihovem mnenju, določene zločine. Ampak to, da je ženska na primer v romantičnem razmerju s fantom, s katerim sama želi, ni zločin. Zanje je popolnoma nemogoče, da bi tolerirali to, da je ženska v romatničnem razmerju z nekim tujim moškim. Še danes je prva kazen za ženske kamenjanje do smrti, na žalost.

Ali so kakšne kazni tudi za vpletenega moškega?

Moški so tudi kaznovani, a ne s kamenjanjem. Gredo v zapor za krajši čas ali pa je moški prisiljen, da se nemudoma poroči s tisto žensko.

Bi rekli kaj na temo talibanov?

Ljudje, ki so proti terorizmu in fundamentalizmu, talibov nimajo v dobrem spominu. Govorjenje o njih me spominja na leto, ko sem bila rojena. Zaradi njih nisem bila vzgojena v državi, ki ji pripadam, enako so povzročili mnogim, stotim in tisočim drugim dekletom. Še vedno jih vidim kot teroristično organizacijo, to lahko samozavestno rečem, in kot eno najbolj mizoginističnih skupin na svetu. Tako ozek pogled na ženske imajo, da ga je težko najti v podobnih skupinah v ostalih delih sveta.

Ali poznate koga, ki je bil prisoten v Afganistanu med prvim talibskim režimom, ali koga, ki je trenutno v Afganistanu, in kako se je njegovo življenje spremenilo, odkar so talibi spet prevzeli oblast?

Pred padcem Kabula sem bila tako imenovana mirovna aktivistka, torej smo imeli take pogovore. Afganistan je vladal s formalnim mirovnim procesom, ki nam je dal podlago vsaj za deflacijo prve dobe talibov, kako so obravnavali ženske, kako so obravnavali družbo kot celoto. Naredili smo primerjavo, ljudje, ki so živeli pod talibsko vladavino v 90-ih letih, danes verjamejo, da so se talibi poslabšali, da so bolj mizoginistični, bolj fundamentalistični in bolj nevarni. Kar je zares drugače, so njihove taktike, ne pozabimo vloge tehnologije, vloge medijev ali napredka, ki ga je svet doživel, Afganistan ni bil pri tem nobena izjema. Njihovo življenje je bilo zelo omejeno, kot je tudi še danes, moji prijatelji ki so še vedno v Afganistanu, duševno niso povsem v redu. Zato čutim veliko spoštovanje do njihovega duševnega zdravja, ker jim ni vedno prijetno govoriti o tem, s čimer se spopadajo, ker so zelo ranljivi. Samozavestno lahko rečem, da se spopadajo z veliko izzivi, strahovi, bojznimi in stresom. In mnogimi krizami.

Kaj menite o trditvi talibskega predstavnika, da se bodo šole za deklice ponovno odprle po afganistanskem novem letu (21. 3.)?

Veliko obljublajo, ko gre za medije. Večkrat so obljubili, da bodo odprli vrata deklicam in jim dovolili, da se vrnejo v šole. Ampak to so le besede. Bodimo bolj logični. Ko postavijo mizoginistične kriterije, ko gre za ženske, neposredno preprečijo možnosti in zaprejo vrata za šolanje in delo žensk. Tako na primer postavijo nekaj omejitev, kar se tiče gibanja žensk in deklet, zaposlitev žensk v različnih pisarnah. Ko nam torej primanjkuje učiteljic, ko nam primanjkuje žensk, zaposlenih v administraciji šol, in ko prepovejo mešano izobraževanje, kako bi lahko potem ženske hodile v službe, šole, na univerze? Tehnično to ne deluje, četudi odpremo vrata dekletom, ker nimamo dovolj učiteljev, saj je ena izmed njihovih zahtev, da imajo dekleta učiteljice, ker mora biti šolanje ločeno po spolu. Ampak nimamo dovolj učiteljic, kar pa je predpogoj za odprtje teh šol, odprtje univerz. To je vrsta odvrnitve za dekleta sama, da si ne upajo iti v šole.

Ali poznate koga, ki se strinja s talibskimi načeli?

Nobenega iz moje skupnosti nisem srečala, ki bi delil poglede s talibi. Če pa govorimo o starejših generacijah, se te ne popolnoma strinjajo s talibi, kar se tiče ženskih oblačil, pa se

strinjajo, da morajo biti ženske spodobno oblečene, v ne pretesne in ne prekratke obleke. Ampak to je bolj povezano s tem, kako interpretirajo vero ali šeriatsko pravo.

V romanih, ki sva jih prebrali, so bili omenjeni določeni primeri nasilja Paštunov nad Hazari. Imate vi kakšne izkušnje s tem ali ste mogoče slišali o podobnih primerih?

Zgodovinsko je to res. To ni nekaj, kar bi se pojavilo v preteklih obdobjih. Zgodovinsko je to res, ker so Paštuni vladali Afganistanu, zato menijo, da morajo biti vsakokrat nadvladujoča skupina. Hazarska skupnost je bila diskriminirana v akademskem okolju in na delovnih mestih. Jaz sem bila tarča diskriminacije ne samo zato, ker pripadam hazarski skupnosti, ampak tudi zato, ker sem bila mlada ženska. In to je le poslabšalo diskriminacijo. Pripadam šiitom in verjamejo, da so šiiti bolj liberalni, da niso tipični muslimani, zato ker smo za izobrazbo, za svobodo žensk. Ampak osebno sem doživela diskriminacijo zaradi svoje etnične pripadnosti, spola, celo svoje starosti, saj sem se zdela mlajša od moje dejanske starosti, na moji univerzi in tudi na mojem delovnem mestu, na žalost.

Kako bi primerjali položaj žensk v družbi v Sloveniji in v Afganistanu?

Eden prvih vtisov, ki sem jih dobila ob prihodu v Slovenijo, je bil, da sem videla več žensk na delovnih mestih. Ko sem šla na primer na tržnico in videla, da so tam delale ženske, je bilo to zame dobro znamenje. V Afganistanu tega ni bilo. Tako so na primer v predelu, kjer sem živela, zelo redko ženske delale v trgovinah. Tiste, ki so delale, pa so delale v trgovinah, namenjenih samo ženskam. Poznala sem žensko, ki je prodajala žensko spodnje perilo in je bila lastnica trgovine, namenjene samo ženskim izdelkom. Njene stranke so bile le ženske. Torej, prvi dober vtis o Sloveniji je bil, da ima ta država ne glede na naravo in vrednost dela več žensk na delovnih mestih. To je bilo zame res najpomembnejše. In to, da se dekleta lahko svobodno gibajo. Osebno se počutim zelo udobno, in ko grem ven, se počutim varno. Čeprav živim sama, se počutim zelo varno. Varnost in mir v državi je to, kar jo naredi drugačno od tiste, kjer sem prej živela.

Rekli ste, da se tu počutite varno. Kako je za žensko, ki sama živi v Afganistanu?

Ženske, ki živijo same in imajo svoje družine v mestih. Nanje se ne bi gledalo kot na dobre ženske. Nekatere moje prijateljice so s podeželja prišle v Kabul, a to je druga zgodba. Je zares

odvisno. Miselnost družbe kot celote je, da ni dobro, če ženska živi sama. Pravijo: "Oh, nekaj mora biti narobe z njo. Morda je v zvezi z moškim, morda ima afere." Ljudje so jih obsojali.

Bi se počutili varno, če bi obiskali Afganistan?

Prezgodaj je, da bi razmišljala o tem vprašanju, torej rajši ne bom.

Kaj imate najrajši v svoji državi?

Rada imam veliko stvari. Sočutje in ljubezen, ki si jo izkazujemo. Rekla bi, da smo ljudje, ki se radi objemajo. Menim, da več kot imaš fizičnega stika z ljubljenimi osebami, bolj si z njimi čustveno povezan. Glede Afganistana mi je najbolj všeč to, da smo čustveno zelo povezani, še posebej to velja za družinske člane. Drug na drugega se opiramo v različnih pogledih, a najbolj čustveno, ljubezensko, v načinu, kako živimo in skrbimo drug za drugega. Poleg tega pa seveda tudi hrana, res obožujem afganistansko hrano, saj je vse naravno. Stvari lahko nabereš kar z vrta, imeli smo namreč tudi vrt. Imaš svežo hrano z vrta, mi smo imeli svežo zelenjavo. Ampak res mi je najbolj všeč čustvena povezanost, ki jo imamo, in to, da se veliko objemamo, to res obožujem.

Najlepša hvala, da ste si vzeli čas za ta intervju.

Hvala vama, ker raziskujeta to temo. Veseli me, da je zanimanje zanjo tudi med mladimi v Sloveniji.